

Sini Strandberg

Nyhjäystä tyhjästä

Tyhjän tilan pohdintaa
zinen kansissa

Metropolia Ammattikorkeakoulu
Medianomi
Viestinnän tutkinto-ohjelma
Opinnäytetyö
20.4.2022

Tiivistelmä

Tekijä(t):	Sini Strandberg
Otsikko:	Nyhjäystä tyhjistä – tyhjän tilan pohdintaa zinen kansissa
Sivumäärä:	31 + 1 Liite
Aika:	20.4.2022
Tutkinto:	Medianomi (AMK)
Koulutusohjelma:	Viestintä
Suuntautumisvaihtoehto:	Graafinen suunnittelu
Ohjaaja(t):	Lehtori Juha Pohjola

Tämä opinnäytetyö kertoo tyhjän tilan käyttötavoista ja merkityksestä. Se myös esittelee siihen liittyviä suunnittelija työkaluja, joita ovat erilaiset gridit, sommittelu, hahmolait ja värit. Työ on kvalitatiivinen eli laadullinen ja teososa toteutuu zinen muodossa.

Työ pyrkii pohtimaan, miten tyhjä tila näkyy arkisessa suunnittelussa, ja mikä sen käyttötarkoitus on. Sen mahdollisuuksia esitellään muutamalla esimerkillä zinessä, jossa tutkitaan tyhjän tilan käyttömahdollisuuksia ja samalla esitellään suunnittelun työkaluja havainnollistavilla esimerkeillä.

Aihealueita työssä ovat suunnittelijan työkalujen lisäksi taitto, tyhjä tila, suunnittelu, zine, luettavuus, luotettavuus, ja se käsittelee myös lyhyesti saavutettavuutta. Työssä pohditaan, kuinka tyhjä tila toimii apuvälineenä informaation välittämisessä.

Työn loppupäätelmä on, että tyhjä tila on tärkeä osa sommittelua, ja sitä tarvitaan kaikessa suunnittelussa.

Avainsanat: taitto, tyhjä tila, graafinen suunnittelu, zine

Abstract

Author: Sini Strandberg
Title: Plucking from nothing – pondering white space with zine
Number of Pages: 31 + 1 Attachment
Date: 20 April 2022
Degree : Bachelor of Culture and Arts
Degree Programme: Media
Specialization option: Graphic Design
Instructor(s): Juha Pohjola, Senior Lecturer

This thesis is about white space and how it can be used in design. The thesis defines different tools which can be used when designing a layout. Some of the tools are composition, grids and colours. This thesis is qualitative, and as a result of a development project that was to be included, a zine was created.

The goal of the thesis is to study how white space is used in everyday design and why it is important. Its use and possibilities are demonstrated, and few designers' tools are introduced by practical examples.

This thesis discusses about readability, usability, white space, layout, graphic design and zine. The focus is on the use of white space in structuring information (in a layout).

Results of the study show that white space is an important part of everyday design and it is a vital part of any design.

Keywords: layout, white space, graphic design, zine

Sisällys

1 Johdanto	5
2 Mitä on tyhjä tila?	6
2.1 Tyhjän tilan merkitys	7
2.2 Tyhjän tilan käyttö suunnittelussa	8
3 Tyhjän tilan hyödyntäminen	10
3.1 Mitä työkaluja suunnittelijalla on?	10
3.2 Sommittelu	10
3.3 Gestaltin hahmolait	13
3.4 Gridit	16
3.5 Tekstisisällön luettavuus	19
3.5.1 Luettavuus ja luotettavuus	19
3.5.2 Saavutettavuus	20
3.6 Värit	21
4 Painotyön taitto	24
4.1 lähtökohdat ja tavoite	24
4.2 luonnokset ja ideointi	24
4.3 prosessi	27
4.4 lopputulos	29
5 Loppusanat	31
Lähteet	32
Liitteet	35

1 Johdanto

Kaiken visuaalisen suunnittelun perusteena on tilan hallinta ja graafisen suunnittelun tavoitteena on tuottaa esteettistä sisältöä, joka on sekä selkeää että luettavaa. Suunnittelijan tehtävä on tasapainoilla visuaalisuuden ja tunnistettavuuden rajoilla. Hyvässä suunnittelussa yhdistyvät esteettisyys, luovuus, perinteet ja käytännöllisyys. (Park 2007, 10.)

Tyhjä tila on kaiken sisällön jäsentelyssä oiva työkalu, jonka tärkeys usein unohdetaan. Se erottaa kirjaimet toisistaan, antaa katseelle taukoja ja helpottaa havaintojen tekemistä. Tämä aliarvostettu suunnittelun osa on juuri se mikä erottaa hyvän suunnittelun huonosta. Tyhjä tila on arjen apuväline, joka helpottaa meitä lukemaan ja säästää kallisarvoista aikaa olennaista tietoa haettaessa. Hyvä välistys helpottaa kylttien lukemista ja selkeä mainos kertoo katsojalle mikä yritys on kyseessä. Tyhjää tilaa näkee kaikessa suunnittelussa ja se on osa arkea. Se ei kuitenkaan tee siitä arkista.

Käsittelen tässä opinnäytetyössä tyhjää tilaa ja sen käyttöön liittyviä suunnittelijan välineitä ja termejä. Toiminnallisena osana toteutan zinen, joka on yleensä omakustanteinen pienlehti. Työni on kvalitatiivinen ja, koska se koskee yksittäistapausta, sen tulokset eivät ole yleistettävissä. Käytän useampaa lähdettä, mutta pääteokseni ovat Timothy Samaran *Design Elements: A Graphic Style Manual* ja Ji Yong Parkin: *Visual Communication in Digital Design*.

Puhun sommittelusta, grideistä sekä hahmolaeista ja avaam nämä käsitteet omissa luvuissa. Käsittelen kaikkea taitossa olevaa sisältöä sommittelun osana, enkä tee eroa tekstisisällön ja kuvien välillä. Nämä on toki huomioitava omiksi elementeiksi, ja niitä koskevat erilaiset säännöt, mutta tässä opinnäytetyössä keskitytään pohtimaan objektien ja tyhjän tilan suhdetta toisiinsa.

2 Mitä on tyhjä tila?

Merriam-Webster määrittelee tyhjän tilan (engl. white space) seuraavasti: "the areas of a page without print or pictures" (Merriam-Webster 2022). Tästä lakonisesta kuvauksesta huolimatta se voi myös olla yksivärinen alue, joka ympäröi elementtejä kuten tekstiä tai kuvitusta. Riippumatta siitä onko alue valkoinen tai värillinen, sen käyttötarkoitus on sama: jäsentää sommittelun sisältöä. Sitä voi myös käyttää hienostuneena tehokeinona tuomaan designiin luksusta, jolloin enemmän on vähemmän (Ambrose & Harris 2006, 267).

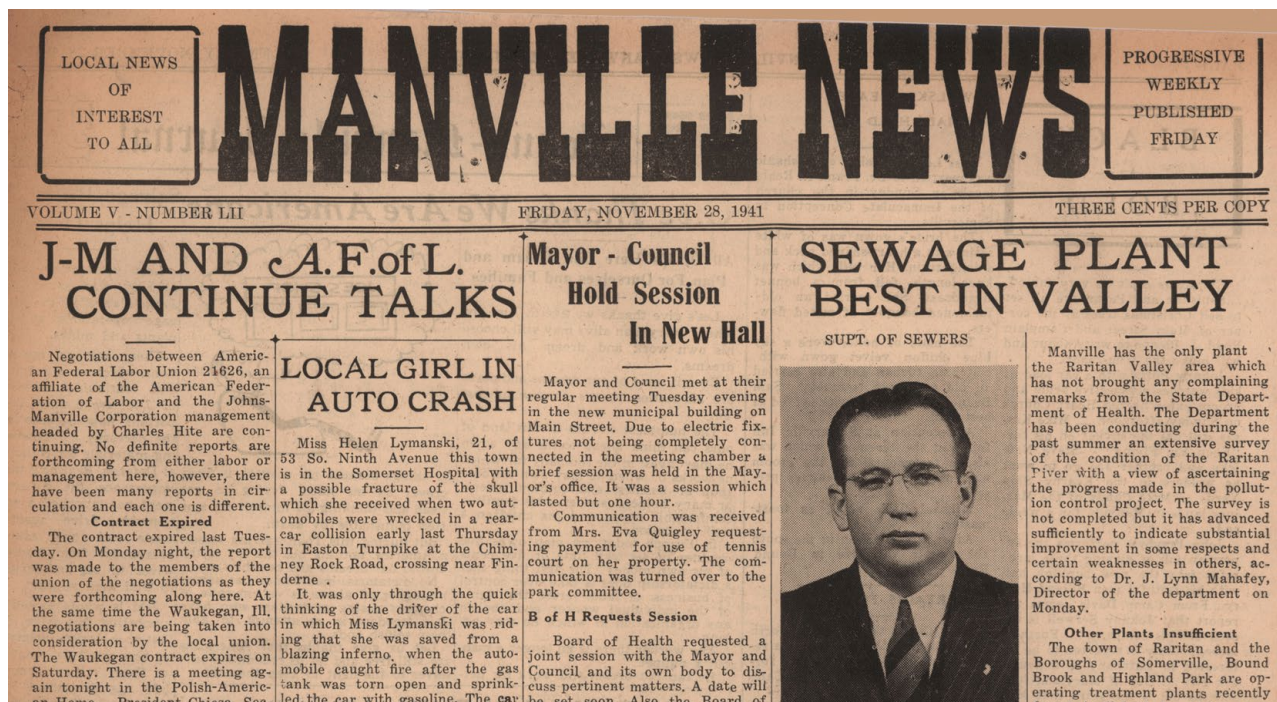
Kuvio 1. Applen mainos.

Kuvio 1. on mainio esimerkki tästä. Kyseessä on Applen mainos. Kuvassa sisältö on sijoitettu kuvan keskelle ja sitä ympäröi tyhjä tila. Mainos nojaa yrityksen tunnistettavuuteen ja siinä on vain yrityksen liikemerkki eli logon visuaalinen merkkiosa, joka on tässä tapauksessa Applen omena ja teksti: Think different eli ajattele eri tavalla. Mainoksen viesti on, että Apple tekee asiat eri tavalla kuin muut ja käyttämällä Applen tuotteita erotut massasta. Applen yritysilmelä on minimalistinen ja sen mainoksissa on paljon tyhjää tilaa, joten sen kuuluisa tunnus on mainonnan pääosassa.

2.1 Tyhjän tilan merkitys

Tyhjän tilan tarkoitus on viedä huomio sommittelun sisältöön ja erotella tärkeä kontentti eli sisältö epäolennaisesta. Se antaa myös katseelle tauon ja auttaa keskittymään. Sen puute saattaa hämmentää ja saa sommitelman tuntumaan ahtaalta. Tyhjästä tilasta voi myös tulla ongelma, jos sen käyttöä ei suunnittele. Tällöin sen läsnäolosta puuttuu tarttumapinta ja se saattaa häiritä sommittelua olemalla ylimääräinen elementti. (Samara 2007, 17.)

Sen tärkein tehtävä on kuitenkin tarjota katsojalle hierarkia, jonka mukaan sommittelua tulee tulkita. Liian ahdas suunnittelu vaikeuttaa lukemista koska se pakottaa käyttäjän etsimään yhteyksiä otsikoiden ja leipätekstin eli pääasiallisen tekstisisällön välillä. Liian täyteen ahdetusta sommittelusta on myös vaikeaa tiedostaa missä edellinen teksti loppuu ja uusi alkaa. Esim. kuviossa nro 2. on esimerkki 1941 julkaistusta sanomalehdestä, jossa tilan painoalaa on hyödynnetty mahdollisimman tarkasti sillä seurauksella, että lopputulos on ahdas ja lukijan silmiä rasittava.

Kuvio 2. Sanomalehden etusivu vuodelta 1941.

2.2 Tyhjän tilan käyttö suunnittelussa

Vaikka tyhjällä tilalla on yleensä melko arkinen rooli, on se merkittävä osa suunnittelua. Sen oivaltava käyttö tarjoaa suunnittelijalle mahdollisuuden vaikuttaa katsojaan ja luoda visuaalisen elämyksen, joka antaa merkityksen arjen suunnittelulle. Kuvion 3. Volkswagen-mainos on yksinkertainen, mutta tehokas. Tyhjä tila tehostaa kuvan sanomaa ja luo tekstille tärkeän aseman. Sommittelu herättää huomion ja teksti tekstin sisältö avaa kuvan merkityksen.

Tyhjä tila näkyy kaikessa suunnittelussa ja sen käyttö erottaa huonon suunnittelun hyvästä. Se on kaikki hengitystila sisällön ympärillä: Kirjainten välissä, marginaaleissa ja kappaleten tauoissa. Helvetica-dokumentissa Massimo Vignellin kertoo hyvästä suunnittelusta. Hän kuvailee sitä osuvasti musiikin termein: "It is not the notes. It's the space between the notes that makes the music" (Vignelli 2007).

STUDIO DE LA GAZELLE

Think small.

Ten years ago, the first Volkswagens were imported into the United States.

These strange little cars with their beetle shapes were almost unknown.

All they had to recommend them was 32 miles to the gallon (regular gas, regular driving), an aluminum air-cooled rear engine that would go 70 mph all day without strain, sensible size for a family and a sensible price-tag too.

Beetles multiply; so do Volkswagens. By 1954,

VW was the best-selling imported car in America. It has held that rank each year since. In 1959, over 150,000 Volkswagens were sold, including 30,000 station wagons and trucks.

Volkswagen's snub nose is now familiar in fifty states of the Union; as American as apple streudel. In fact, your VW may well be made with Pittsburgh steel stamped out on Chicago presses (even the power for the Volkswagen plant is supplied by coal from the U.S.A.).

As any VW owner will tell you, Volkswagen service is excellent and it is everywhere. Parts are plentiful, prices low. (A new fender, for example, is only \$21.75.*) No small factor in Volkswagen's success.

Today, in the U.S.A. and 119 other countries, Volkswagens are sold faster than they can be made. Volkswagen has become the world's fifth largest automotive manufacturer by thinking small. More and more people are thinking the same.

*Suggested retail price.

3 Tyhjän tilan hyödyntäminen

3.1 Mitä työkaluja suunnittelijalla on?

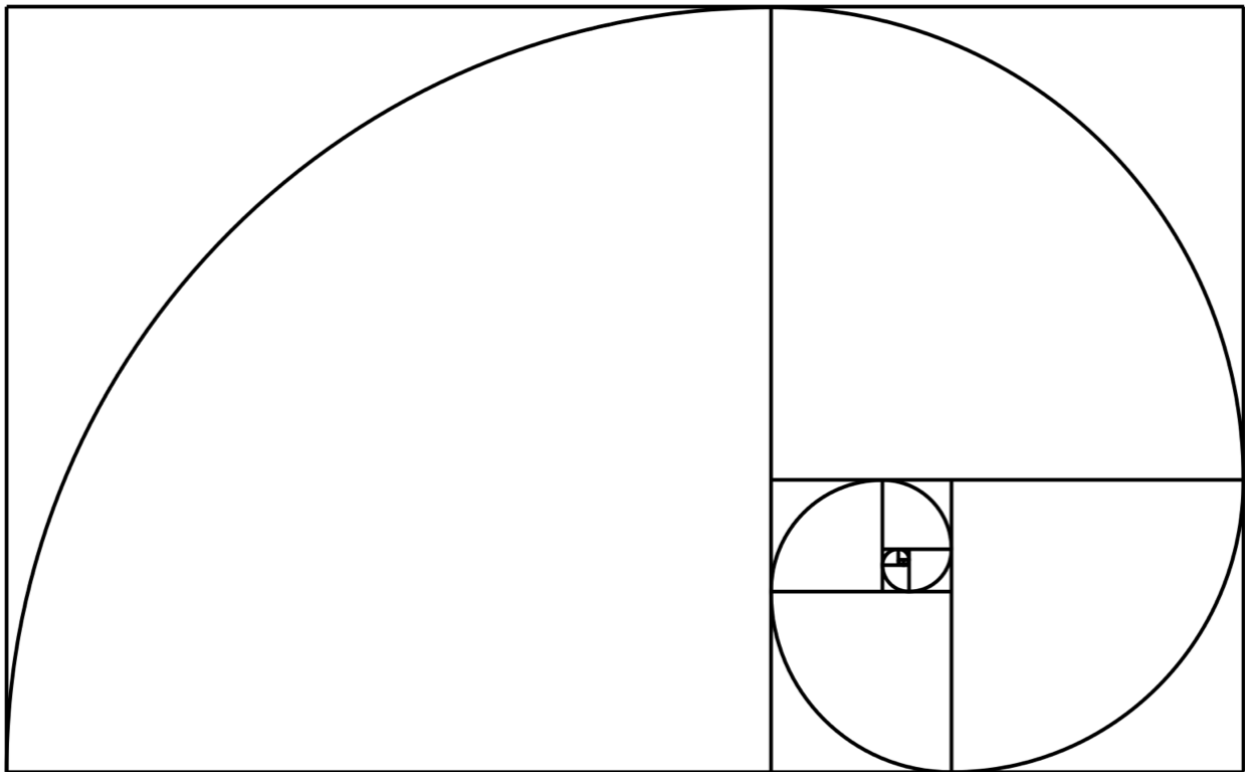
Tyhjän tilan hyödyntämiseksi on tunnettava osiot, joista taitto (engl. layout) koostuu. Taitolla tarkoitetaan tässä tapauksessa tekstin sekä visuaalisten elementtien sommittelua luettavaan ja mielenkiintoiseen muotoon. Henkilöä, joka tämän prosessin tekee, kutsutaan taittajaksi. Yleensä taitossa on sisältö, joka voi koostua tekstistä, kuvista, kuvioista ja taustasta. Näiden järjestämiseen järkeväksi kokonaisuudeksi on keksitty ohjeita ja apuvälineitä. Sommittelu on tapa järjestää sisältö kaksiulotteiselle pinnalle. Apuvälineinä taittaja voi käyttää gridejä ja hahmolakeja. Avaan nämä kyseiset käsitteet niille omistetuissa luvuissa. Myös hierarkia on sisällön kannalta tärkeää ja tähän voi vaikuttaa väreillä, kuvilla ja niiden koolla sekä sopivilla kirjaintyyppivalinnoilla.

Esittelen seuraavissa kappaleissa muutamia suunnittelijoille olennaisia työkaluja ja niiden tärkeyttä hyvän taiton tekemisessä. Avaan myös käyttämiäni termejä ja niiden historiaa pienimuotoisesti. Kuvien merkitystä ja kokoja en käsittele tässä opinnäytetyössä, sillä keskityn lähinnä pohtimaan tilan käyttöä

3.2 Sommittelu

Hyvä sommittelu tarvitsee tyhjää tilaa, mutta se on myös asioiden summa. On lähdettävä liikkeelle perusasioista eli mittasuhteista ja tilan jakamisesta. Hyvä sommittelu ohjaa katseen kulkua ja onnistuessaan se auttaa erottamaan olennaisen sisällön epäolennaisesta, kuten tekstisisällön kuvituksesta, joka ei tue sisältöä. Esimerkiksi sivu, jossa on tekstiä, kuvia ja kuvitusta. Hyvä sommittelu ohjaa katseen ensin olennaiseen, joka on teksti, ja siihen liittyvät kuvat. Muu kuvitus on toissijaista, joten sen huomiointi jää viimeiseksi.

Tunnetuin sommitteluun liitetty termi on kultainen leikkaus (kuvio 4.), joka on tapa jakaa sommittelu osiin niin että sommitelman pienin osa on samankokoinen suhteessa sen suurimpaan osaan. Matemaattinen kaava tälle on 1.618 . Tämä "jumalallinen suhde" esiintyy usein luonnossa ja sitä on käytetty arkkitehtuurissa ja taiteessa sen keksimistä lähtien. Sen juuret ovat antiikin kreikassa kuten myös Fibonaccin numerosarja, johon se usein yhdistetään. Lukujonon seuraava numero on kahden edellisen numeron summa. Lukujonon edessä se lähestyy kultaisen leikkauksen suhdetta ja sen raja-arvo on sama kuin kultaisessa leikkauksessa. Estetiikkakäsityksemme perustuu paljolti näihin lukuihin ja ihmistä, jonka kasvot noudattavat näitä mittasuhteita pidetään kauniina. (Puhalla 2011, 116.)

Kuvio. 4 kultainen leikkaus (Puhalla 2011.)

Sommittelussa voi käyttää myös monia muita mittasuhteita, kuten jakaa pinta-ala yhdeksään samankokoiseen osaan. Tässä sommittelussa ensisijainen sisältö on aseteltu kuvan keskipisteen viereen, eikä itse kuvan keskellä. Näin sommitelma on huomiota herättävä ja dynaaminen. (Bigman 2013.) Vastaavasti keskellä kuvaa oleva sisältö on harmoninen, mutta passiivinen. Sopiva sommittelu on valittava niin, että se tukee sisältöä ja sanomaa. Harmoninen sommittelu ei kuitenkaan automaattisesti tarkoita tylsää. Esimerkiksi kuvio 5. on symmetrinen kompositio, joka on vakaa ja esteettinen, mutta silti mielenkiintoinen. Samankaltaiset elementit toistuvat ja luovat silmälle polun, jota seurata. Teoksessa ei ole yhtä ainoaa keskipistettä vaan elementit ovat samanarvoisia.

Sommittelun tarkoituksena on myös erottaa toisistaan positiivinen ja negatiivinen tila. Positiiviseksi tilaksi hahmotetaan kohdat, joissa on sommitelman sisältö ja negatiivinen tila on niin sanotusti tyhjää. Tämä asettelu auttaa katsojaa hahmottamaan sisällön luoden sille selkeän hierarkian ja viestin. (Samara 2007, 37.)

Kuvio 5. Tyylitelty sommitelma (Pinterest nd).

3.3 Gestaltin hahmolait

Gestalt periaatteet, jotka suomeksi tunnetaan hahmolakeina, kehitti Max Wertheimer vuonna 1910. Gestalt on saksaa ja tarkoittaa muotoa. Nämä lait helpottavat yhteyksien hahmottamista ja auttavat katsojaa erottamaan taustan ja sisällön toisistaan (Park 2007).

Hahmolait auttavat luomaan järjestystä ja jäsentävät sisältöä. Ryhmittelyn lakeja on neljä: samanlaisuus, läheisyys, valiomuotoisuus ja symmetria. Muita lakeja ovat myös yhteinen liike, yhteenliittyminen, sulkeutuvuus ja jatkuvuus. Tässä luvussa esittelen ne lyhyesti. Lähteenä käytän Anna Laineen LuK-tutkielmaa: Hahmolait käytettävyyden parantajina.

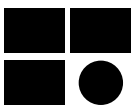
Samankaltaisuus (engl. similarity)

Samankaltaiset tai väriset muodot mielletään yhteenkuuluviksi. Esimerkiksi samassa sommitelmassa olevat samankaltaiset muodot mielletään kuuluvaksi samaan ryhmään, vaikka riippumatta niiden etäisyydestä toisiinsa nähden.

Läheisyys (engl. proximity)

Lähekkäin olevat muodot mielletään yhteenkuuluviksi. Nämä voivat olla erilaisia keskenään, mutta läheisyys yhdistää ne yhdeksi ryhmäksi.

Valiomuotoisuus (engl. good shape)

Tämän lain mukaan mieli pyrkii hahmottamaan muodot yksinkertaisia ja symmetrisinä. Katkoviivoista koostuva tähtikuvio nähdään yhtenäisenä, koska mieli täydentää aukot, jolloin puuttuvista osista huolimatta kuvio nähdään yhtenäisenä osiensa summana eikä pelkästään viivoina.

Symmetria (engl. symmetry)

Symmetria liittää toisiinsa peilaavat osat yhdeksi kokonaisuudeksi. Symmetriset kuvat vetoavat estetiikkaan ja se toimii parhaiten yksinkertaisilla geometrisilla kuviolla.

Yhteinen liike (engl. common fate)

Samaan nopeudella samaan suuntaa liikkuvat objektit mielletään ryhmäksi.

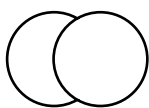
Yhteenliittyminen (engl. connectedness)

Toisiaan koskettavat objektit mielletään yhdeksi ryhmäksi.

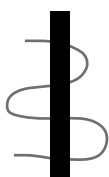
Sulkeutuvuus (engl. closure)

Suljettu tai lähes suljettu viiva muodostaa kuvion. Tämän voi havainnollistaa kahdella osittain päällekkäisellä kuviolla. Vaikka kyseessä olisi viivapiirros, mieli pyrkii näkemään ne kahtena täydellisenä kuviona, eikä erillisinä viivoina.

Jatkuvuus (engl. continuity)

Yhtenäinen viiva nähdään kuviona, vaikka se risteää toisen elementin kanssa, jos viivan jatkuvuus on yhdenmukaista.

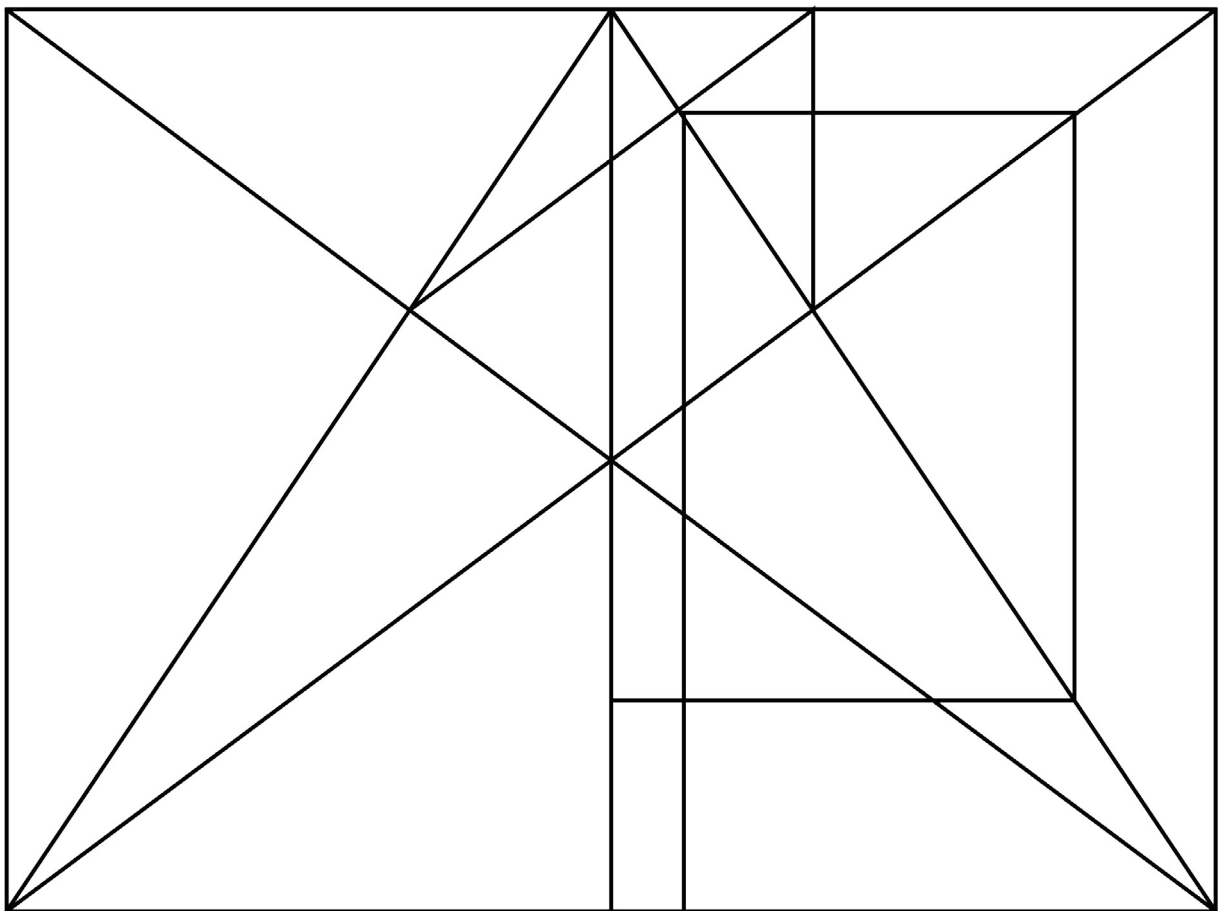
Tärkeitä seikkoja ovat myös kohteen erottaminen taustasta. Samankaltaiset elementit mielletään yhtenäiseksi kokonaisuudeksi. Esimerkiksi samanväriset viivat voidaan nähdä maisemamaalauksessa taivaana, jolloin se nähdään alustana (engl. ground). Kohde eli figuuri (engl. figure) eroaa taustasta väriltään tai kuvioinniltaan, jolloin näemme kohteen ja tausta eri elementteinä. Aluelain (eng. area) mukaan pienempi kuvio suuremman päällä muuttaa kuvion erilliseksi kohteeksi.

Hahmolait auttavat katsojaa lukemaan visuaalista viestiä. Ne helpottavat yhteyksien ymmärtämistä ja tärkeiden asioiden poimimista sommittelusta.

3.4 Gridit

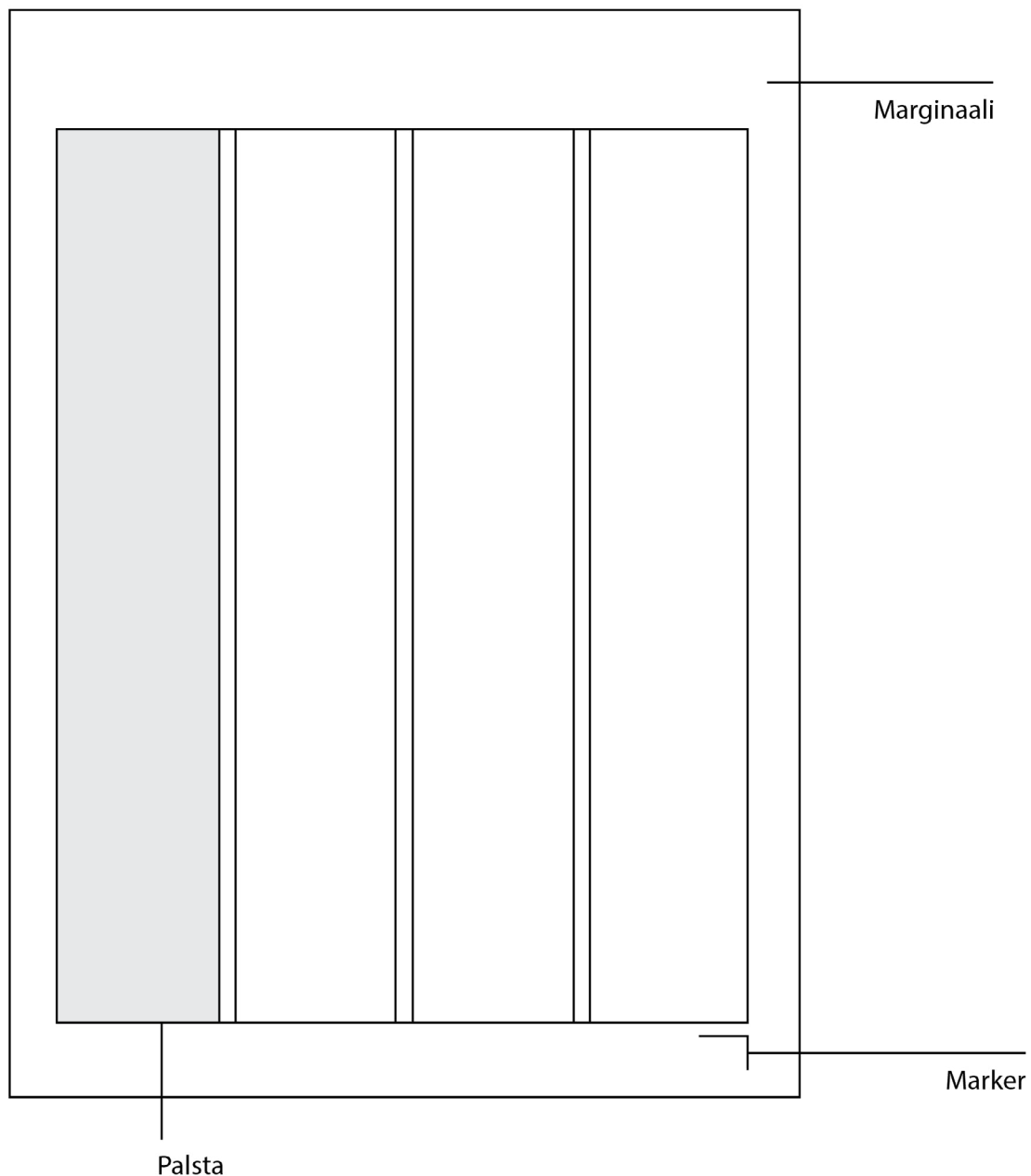
Gridi eli taitossa käytettävä apuruudukko on taitto-ohjelmissa helpottamassa tekstin ja kuvien asettelua. Hyvässä taitossa taiton kaikki osat ovat linjassa toisiinsa nähden eikä siihen välttämättä kiinnitä erityistä huomiota. Gridin käyttö tekee sisällön jäsentelystä helpompaa ja nopeampaa, koska taittajan ei tarvitse silmämääräisesti mitailla tekstikappaleiden välisiä eroja. Se toimii myös ohjenuorana sisällön sijoittelulle. Tärkeä sisältö kannattaa sijoittaa taitossa kohtaan, johon katse hakeutuu ensimmäisenä ja joitain gridejä käytetään juuri tähän tarkoitukseen.

Ensimmäistä kertaa gridiä käytettiin sommittelun apuvälineenä jo 1300-luvulla, kun arkkitehti Villard De Honnecourt keksi jakaa aukeaman taiton erikokoisiin kolmioihin. Tämä Villardin diagrammi (Kuvio 6.) on edelleen hyvä apuväline esimerkiksi kirjankansien sommitteluun. Kohta, jossa viivat risteävät on hyvä paikka sijoittaa tärkeä sisältö, koska katse hakeutuu ensimmäisenä tähän pisteeseen. Gridi toimii ikään kuin ohjenuorana sommitelussa ja helpottaa taittajan työtä. Gridistä voi myös tarkoituksellisesti poiketa ja se voi olla hyvä tehokeino. (Bigman 2013.)

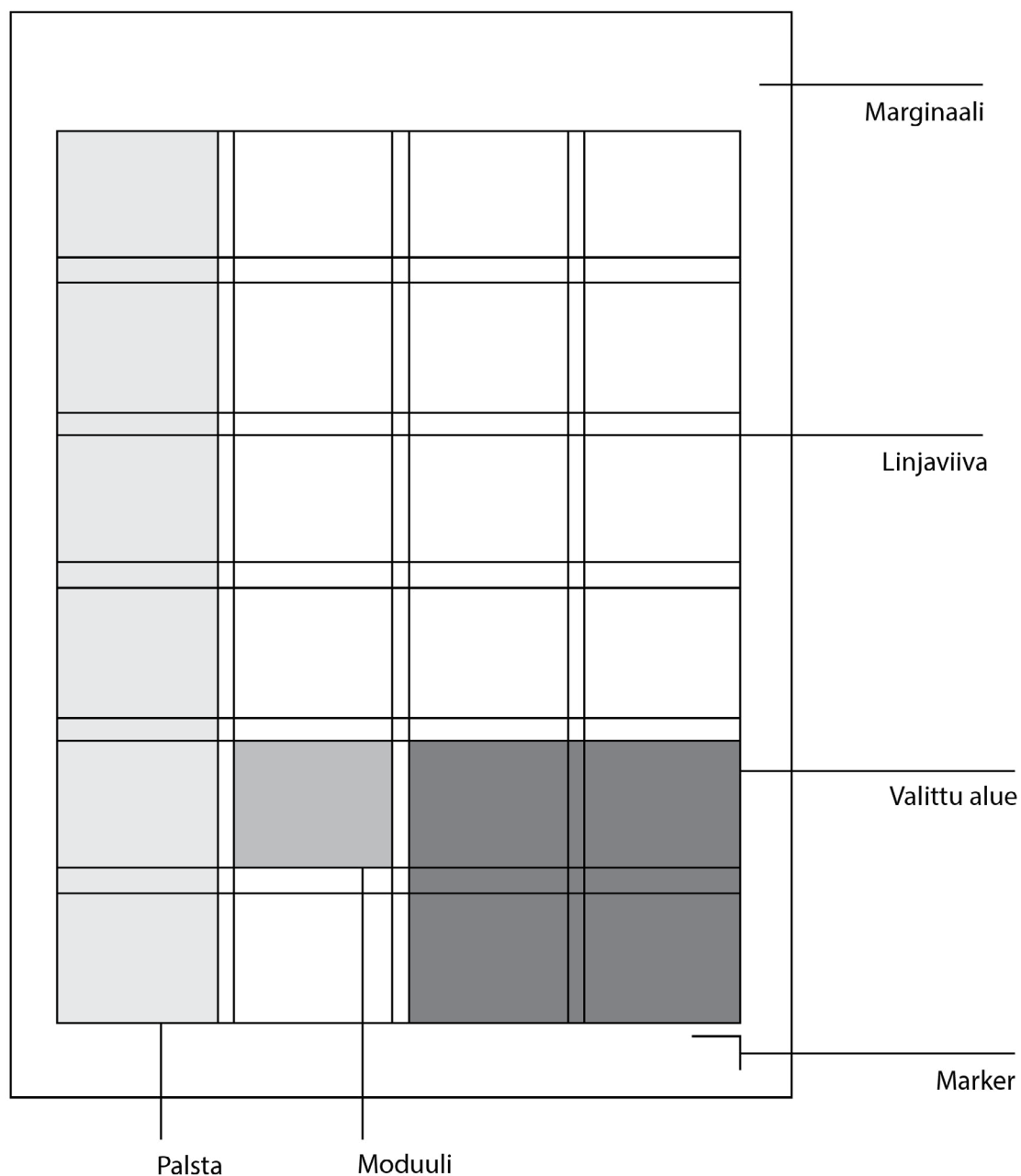

Kuvio 6. Villardin diagrammi uudelleen piirrettynä lähteen pohjalta (Bigman 2013.)

Gridien käyttö yleistyi, kun sveitsiläisten koulukunta alkoi kehittää modernia taittосуunnittelua kaksikymmentäluvulla (Bigman 2013.) sen jälkeen sommittelua helpottamaan on keksitty erilaisia gridejä kuten modulaarinen gridi, kolumni gridi ja hierarkkinen gridi. Nämä auttavat jakamaan tilan osiin, jolloin sisällön ja tyhjän tilan suhdetta on helpompi hallita. Kolumni (Kuvio 7.) gridi on näistä yleisesti käytetyin koska sitä käytetään kaikkien monipalstaisten tekstien taittamisessa esimerkiksi aikakauslehdissä. Modulaarinen gridi (Kuvio 8.) on hyvä apuväline taiteellisempiin projekteihin kuten julisteiden tekoon. Hierarkkista gridiä näkee paljon nettisivujen pohjana.

Kuvio 7. Columni gridi uudelleen piirrettynä lähteen pohjalta (Samara 2002.)

Kuvio. 8 Modulaarinen gridi uudelleen piirrettynä lähteen pohjalta (Samara 2002.)

Kaikista mainituista gridi malleista löytyy lukemattomia versioita ja niitä voi myös käyttää yhdessä. Gridejä käyttäessä hyvä apuväline on myös rivirekisteri, joka on apuviivasto tekstille. Sen avulla kaikki teksti saadaan pakotettua samaan riviväliin keskenään. Selkeyttävää tilaa tuo myös marginaalit, jotka (näkyvät kuvioissa 7. ja 8.), jotka helpottavat sisällön erottamista taustasta.

3.5 Tekstisisällön luettavuus

3.5.1 Luettavuus ja luotettavuus

Tekstiä muotoillessa on otettava huomioon luettavuus ja luotettavuus. Luettavuus eli englanniksi readability tarkoittaa tekstin lukemisen helppoutta eli sitä, kuinka hyvin kirjaimet ja sanat erottuvat toisistaan. Kyse on myös tekstimassan käsiteltävyydestä. Suunnittelija voi vaikuttaa tähän välistyksellä (kirjaimia erottavat välit), riviväleillä (tekstirivejä erottavat välit) ja leikkauksella (kirjaintyyppin eri variaatiot, joiden paksuus ja kallistuskulma vaihtelevat). Myös sopiva värikontrasti on tärkeää, jotta teksti ja tausta erottuvat toisistaan. Luotettavuus koskee kirjaintyyppin valintaa. Otsikkoon voi sopia erilainen kirjaintyyppi, kuin vaikka leipätekstiin (pääasiallinen teksti osa), joten sen pitää olla selkeää ja helposti luettavaa. Osa kirjaintyypeistä saattaa sisältää vain yhden leikkauksen ja vain osan kirjainmerkeistä, jolloin sen käyttäminen asettaa haasteita leipätekstin käytössä. Tästä syystä oikean kirjaintyyppin valinta on ehdotonta selkeän viestin välityksessä. (Strizver 2018.)

Tyhjä tila helpottaa yhteyksien löytämistä ja keskittymistä koska se tarjoaa taukoja, jotka rytmittävät ajatuspolkuja. Tyhjää tilaa hyödyntämällä suunnittelija myös luo yhteyksiä eri osien välille. Välistys on hyvä esimerkki tyhjästä tilasta ja se sen tarkoitus on helpottaa sanojen lukemista. Sopiva riviväli tekee yksittäisten rivien lukemisesta miellyttävää ja se helpottaa katseen ohjausta seuraavaan riviin. Liian ahdas riviväli hidastaa lukemista, koska teksti massasta uuden rivin alku on vaikeampi löytää (Hedge 2017.)

Kuvio 9. Malli tyhjän tilan käytöstä tekstin luettavuuden parantamisessa (Romanssin 2021.)

Lorem ipsum is simply dummy text of the printing and typesetting industry. Lorem ipsum has been the industry's standard dummy text ever since the 1500s, when an unknown printer took a galley of type and scrambled it to make a type specimen book. It has survived not only five centuries, but also the leap into electronic typesetting, remaining essentially unchanged. It was popularised in the 1960s with the release of Letraset sheets containing Lorem ipsum passages, and more recently with desktop publishing software like Aldus PageMaker including versions of Lorem ipsum

Lorem ipsum is simply dummy text of the printing and typesetting industry. Lorem ipsum has been the industry's standard dummy text ever since the 1500s, when an unknown printer took a galley of type and scrambled it to make a type specimen book. It has survived not only five centuries, but also the leap into electronic typesetting, remaining essentially unchanged. It was popularised in the 1960s with the release of Letraset sheets containing Lorem ipsum passages, and more recently with desktop publishing software like Aldus PageMaker including versions of Lorem ipsum

Kuvio 10. Esimerkki välistyksen vaikutuksesta (Hegde 2017.)

Kuvio 9. ja kuvio 10. ovat hyviä esimerkkejä tyhjän tilan käytöstä. Vasemmalla puolella sivusta puuttuu marginaalit, kappaleiden välit ja tila otsikoiden väliltä. Oikeanpuoleisessa esimerkissä näitä on hyödynnetty.

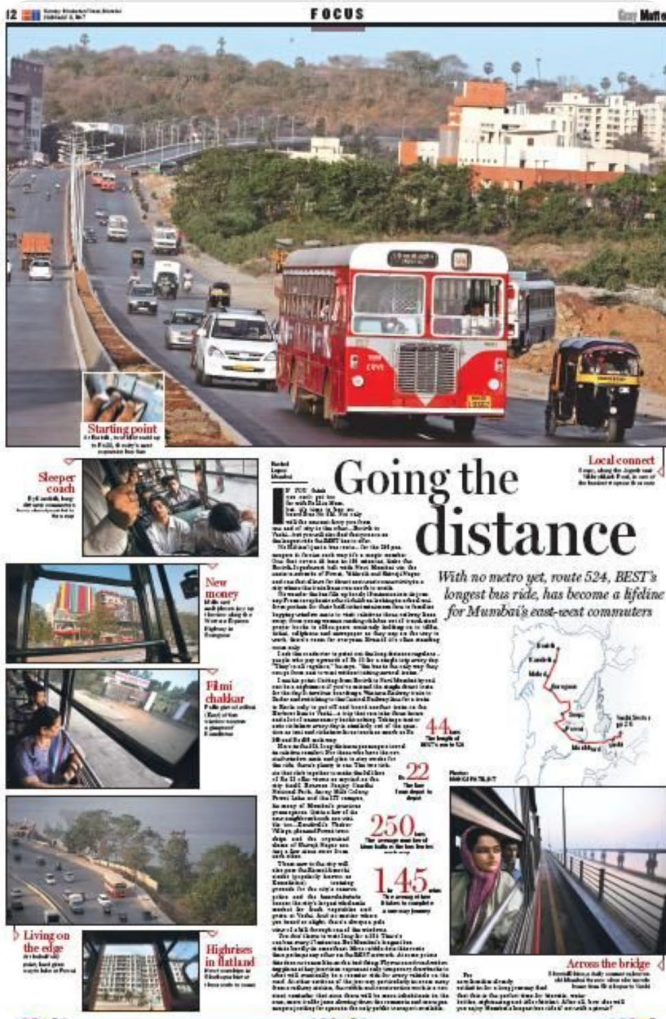
Hyvä luettavuus tarvitsee myös selkeän otsikkohierarkian eli katsojan on kyettävä ymmärtämään mikä on kappaleen pääotsikko ja mikä alaotsikko. Selkeät kokoerot auttavat tämän hahmottamisessa. Hyvässä taitossa on informaation hierarkia eli selkeä järjestys mikä luetaan ensiksi ja mitä seuraavaksi. (Samara 2007, 153.)

3.5.2 Saavutettavuus

Saavutettavuudella tarkoitetaan kohteen tai verkkopalvelun helppoa lähestyttävyyttä kaikille käyttäjille. Saavutettavan sisällön tarkoitus on lisätä tasa-arvoa ja tehdä sisällön käyttö mahdolliseksi kaikille. Saavutettavassa materiaalissa on huomioitu kontrasti, tekstin koko ja kuvien tarkoituksenmukainen käyttö. Jokainen julkaisussa käytetty kuva, joka liittyy sisältöön, on selitettävä tekstivastineessa eli Alt-tekstissä. Ohjeet saavutettavaan sisältöön löytyvät WCAG eli Web Content Accessibility Guidelines standardista, joka on EU:n julkaisema ohjenuora saavutettavaan verkkosisältöön. (Saavutettavuusdirektiivi.fi.)

Vaikka saavutettavuus koskeekin verkkosisältöjä, on sen huomioiminen myös painotuotteissa suotavaa, jotta se sopisi mahdollisimman monelle käyttäjälle. Selkeät kontrastit ovat osa hyvää suunnittelua ja helpottavat katseen ohjausta. Ylimääräiset visuaaliset koristeet hankaloittavat viestin ymmärtämistä, eivätkä tue suunnittelua, joten niiden käyttö kannattaa tarkkaan harkita (Samara 2007, 11.)

Saavutettava sisältö tarvitsee tyhjää tilaa, jotta teksti olisi mahdollisimman luettavaa. On huomioitava rivivälit, välistykset ja selkeä kirjaintyyppi. Kaiken kaikkiaan tyhjää tilaa tarvitaan selkeyttämään sisältöä ja erottamaan lauseet sekä rivit toisistaan.

Kuvio 11. Ahtaasti taitettu artikkeli (Pinterest nd.)

Kuvio 11. Esittää painettua artikkelia, jossa tila on käytetty hyvin taloudellisesti, mutta, jonka lukeminen on haastavaa jopa katsojalle, jolla ei ole erityishaasteita. Taitossa tekstipalsta jatkaa valokuvan tien muotoa, jolloin sanat katkeavat muodon mukaisesti. Koko pinta-ala on täytetty joko kuvilla tai tekstillä ja yleisvaikutelma on ruuhkainen. Vaikka taiton muoto kuvaakin hyvin Intian liikennettä ja tuo tärkeät faktat esiin, on se silti katsojalle raskas. Hyvä suunnittelu on kaunista, tarkoituksenmukaista ja käyttäjäystävällistä.

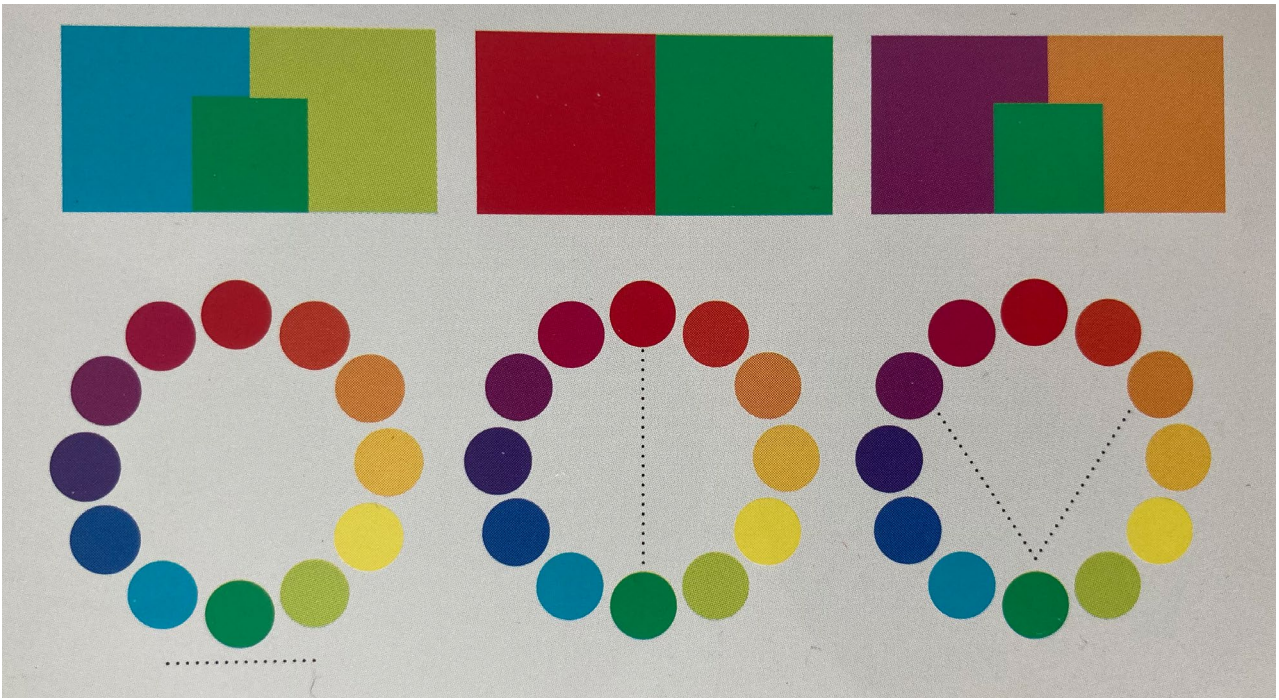
3.6 Värit

Korostusvärit ovat olennainen osa suunnittelua ja niiden taitavalla käytöllä on mahdollista luoda mielen yhteyksiä, kiinnittää katsojan huomio ja herättää tunteita. Niillä saa myös luotua objekteille oman visuaalisen identiteetin. (Park 2007, 23.) Värikontrastit helpottavat

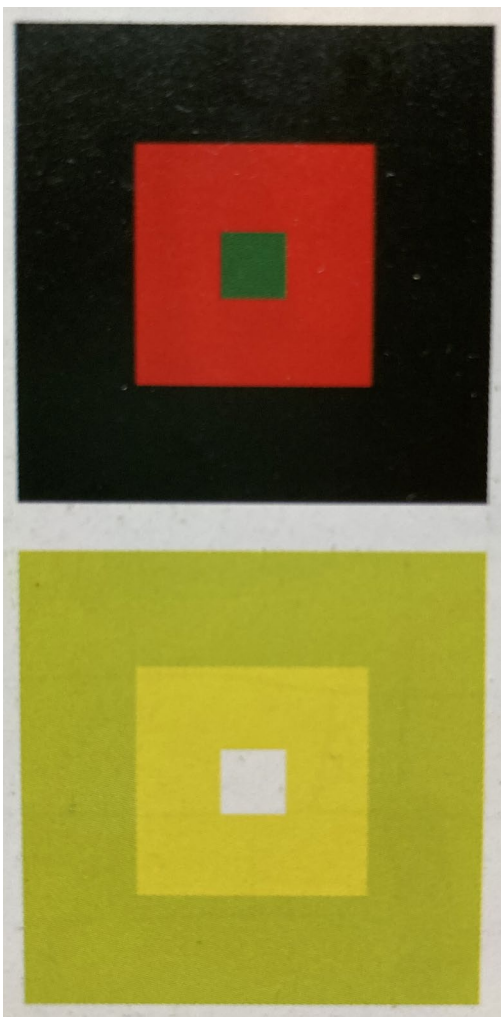
tunnistamista ja erottelua. Esimerkiksi taustan ja typografian selkeä kontrasti tekee lukemisesta helppoa ja saavutettavaa. Vastaväreillä on myös helppo luoda kontrasteja. Kuviossa nro. 12. on malleja erilaisista värikontrasteista. Ensimmäinen vasemmalla on niin sanottu analoginen värikontrasti, jossa kontrasti näkyy lähinnä lämpötilan vaihteluina. Keskimmäinen mallissa ovat vastavärit, jotka korostavat toisiaan, ja oikeanpuoleisessa mallissa on käytetty kolmen värin mallia, jossa kaikki ovat toisistaan 120 asteen kulmissa. Tällä tavalla alimman värin kontrastina toimii kaksi väriä yhden sijaan, jolloin kontrasti on pienempi, kuin vastaväreissä, mutta silti merkittävä kolmanteen väriin nähden. (Samara 2007, 94.)

Vääränlaiset värikontrastit voivat vaikeuttaa informaation välittämistä. Esimerkiksi jos vihreää tekstiä käytetään punaisella taustalla saattaa se vaikeuttaa käyttäjän lukukokemusta jos, hän on punavihersokea. Myös liian kirkkaat värit voivat aiheuttaa joillekin käyttäjille liikaa jännitteitä, jos hän on esim. autismin kirjoon kuuluva persoona. Nämä värin käyttöä koskevat ohjeet määritellään saavutettavuusdirektiivissä, joka tuli voimaan 2019. (saavutettavuusdirektiivi.fi.)

Värien käytöllä voi myös ilmentää tilaa. Kylmillä vaaleilla sävyillä tilan tuntu on suurempi kuin lämpimillä ja tummilla sävyillä. Saman saa myös aikaiseksi värikontrasteilla. Suurilla kontrasteilla tilaa tuntuu olevan vähemmän kuin hillitymmillä kontrasteilla. Kuviossa 10. mustalla pohjalla olevat punainen ja vihreä neliö vaikuttavat olevan lähempänä, kuin vihreällä pohjalla oleva keltainen ja valkoinen neliö. (Park 2007, 102.)

Kuvio 12. Väriympyrät (Samara 2007, 94.)

Kuvio 13. värien tilavuutta havainnollistava kuvio. (Park 2007, 102.)

4 Painotyön taitto

4.1 lähtökohdat ja tavoite

Toiminnallisena osana päätin tehdä painovalmiin Zinen, josta voisin painaa pienen erän opinnäytetyöprosessin jälkeen. Zine sopisi tarkoitukseen hyvin, koska työ tulisi olemaan ennen kaikkea taiteellinen tuotos, ja koska kyseessä olisi painotuote, minun ei tarvitsisi keskittyä saavutettavuuteen.

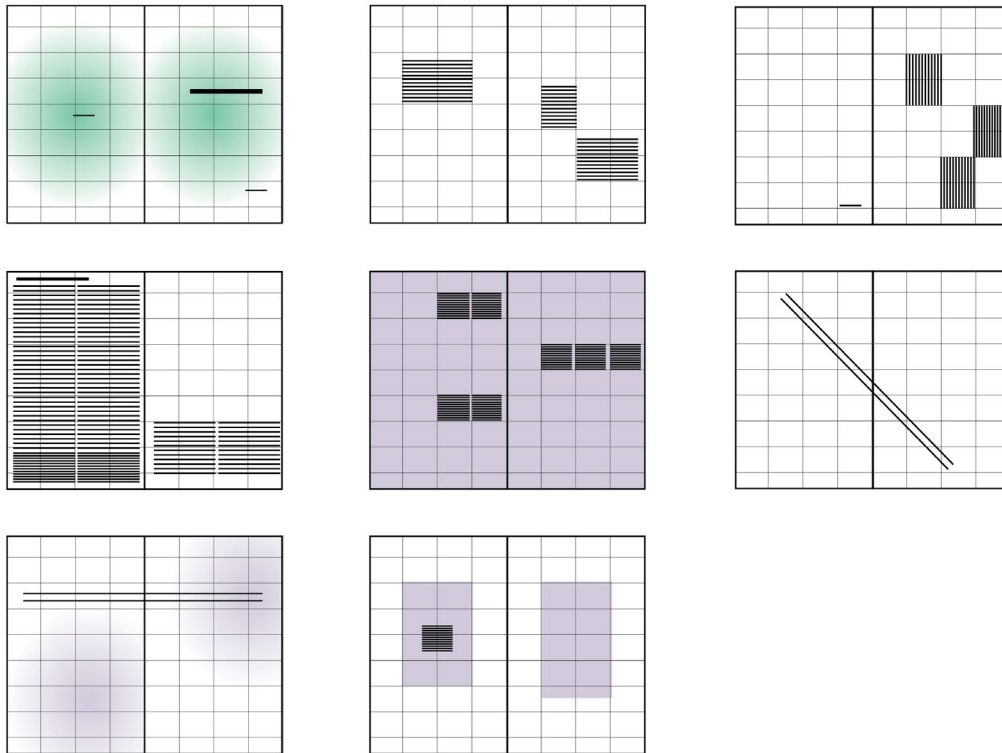
Kokeilin tyhjän tilan käyttöä zinellä hyödyntäen modulaarista- sekä columni gridiä. Testasin myös Villardin diagrammia. Käytin pehmeitä vaaleita värejä, mutta myös täysin valkoisia sivuja, koska pääpaino oli sommittelussa. Tein myös oppien vastaisen sivun, jotta näkisin kuinka se vaikuttaa luettavuuteen ja yleiseen estetiikkaan. Tarkoitus oli tuottaa zine, jossa on hyvä luettavuus, vaikka kyseessä olisikin taiteellinen tuotos.

Zinen tarkoituksena oli toimia sommittelun oppaana olemalla pienoiskäsikirja. Näkökulmani oli kevyen humoristinen, mutta halusin myös tuottaa upean painotuotteen. Henkilökohtainen haasteeni on aina ollut luonnosteluvaiheen puuttuminen, ja olen usein aloittanut tehtävän ilman selkeää suunnitelmaa, jolloin valmis työ on saanut lopullisen muotonsa kokeilemalla erilaisia vaihtoehtoja. Tällä kertaa päätin ensin suunnitella ja luonnostella huolellisesti ennen varsinaista työvaihetta.

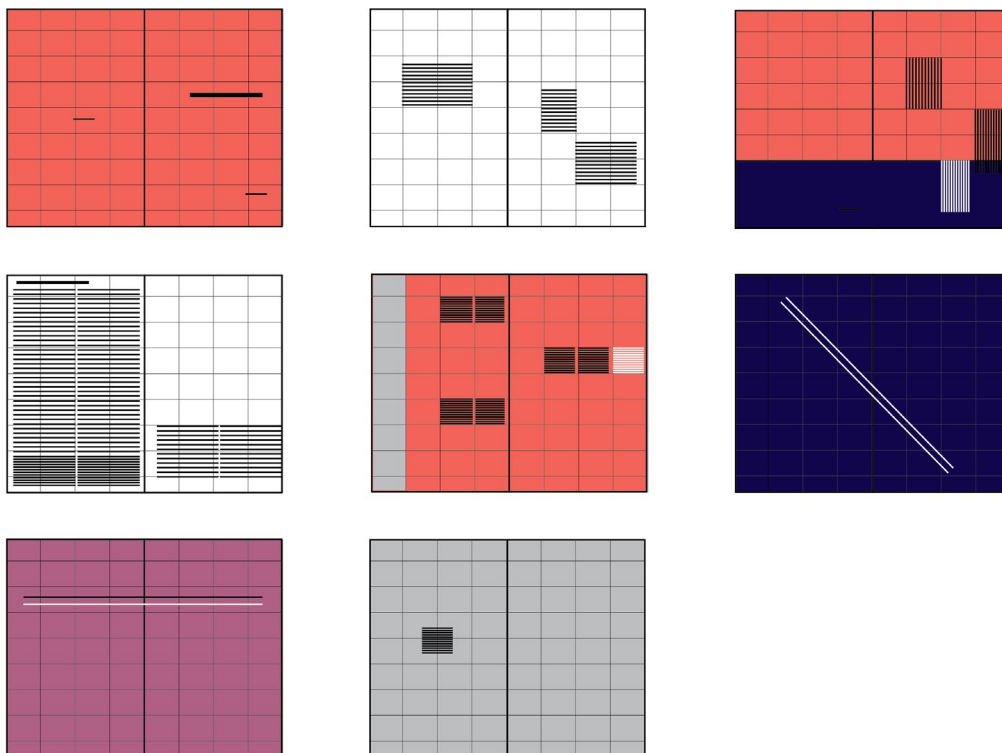
Aikomukseni oli tuottaa kaunis painotuote, ja osoittaa samalla hallitsevani hyvän sommittelun ja tyhjän tilan käytön. Tarkoitukseni oli demonstroida kuinka tilaa käyttämällä joidenkin objektien merkitystä voi korostaa ja kuinka voimakas väline tyhjä tila on. Halusin käyttää esittelemiäni työkaluja havainnollistaa niiden käyttöä mahdollisimman selkeästi.

4.2 luonnokset ja ideointi

Päätin, että zinessä olisi selkeä rakenne ja otsikointi. Sisällöksi siihen tulisi opinnäytetyössäni kirjoittamat kuvaukset eri sommittelun apuvälineistä ja tyhjän tilaa käsittelevät kappaleet. Nämä olivat luvun kolme alla olevat kappaleet eli Mitä on tyhjä tila, Tyhjän tilan merkitys, Tyhjän tilan käyttö suunnittelussa, Tyhjän tilan hyödyntäminen, Sommittelu, Gridit, Tekstisisällön muotoilu ja luettavuus sekä Värit. Ensimmäinen luonnoksessa ei ollut vielä tarkkaa sivumäärää, vaan kokonaisarvio miltä zine voisi näyttää yksinkertaisella ja hempeällä väripaletilla. Vastavuoroisesti mietin myös rohkeaa värin käyttöä, jolloin kaikki sivut olisivat joko kaikki yksivärisiä tai osa sivuista jolloin, valinta voisi vaikuttaa sattumanvaraista.

Kuvio 14. ensimmäinen luonnos taitosta.

Kuva 15. Toinen luonnos taitosta.

Zineä tehdessäni huomasin, että gridit helpottivat sommittelua, mutta todennäköisesti olisin päätynyt melko samanlaisiin ratkaisuihin myös ilman niitä. Käytin läpi taiton vain muutamaa vastaväriä ja väripinnat olivat gradientteja eli liukuvärejä. Lisäsin Kuvion 20. taustaan vastaväriin ohjatakseen katseen aukeman pääotsikkoon. Jokaisesta taitossa käytetystä työkalusta tehtiin sitä esittelevä mallisivu, joilla havainnollistettiin niiden käyttöä.

Gestaltin hahmolait

Gestalt periaatteet julkaistiin ensimmäisen kerran hahmolaitena lehdessä Max Wertheimerin vuonna 1910. Gestalt on saksaa ja tarkoittaa muotoa. Nämä lait helpottavat yhteyksien hahmottamista ja auttavat katsojaa erottamaan taustan ja sisällön toisistaan (Park 2007).

Hahmolait auttavat luomaan järjestystä ja jäsennystä sisältä. Ryhmitteilyä selkeä on näitä: samankaltaisuus, läheisyys, väliaikaisuus ja symmetria. Kuitenkin selkeä on myös yhteinen liike, yhteinen liike, jatkuvuus ja sulkevuus. Tästä luovasta esittelystä löydät Lisäosa 2:stä käytännön ohjeita hahmolaitteiden käytettävyyden parantamiseen.

Tärkeitä seikkoja ovat myös kohteen erottaminen taustasta. Samankaltaiset elementit luokitellaan yhtenäiseksi kokonaisuudeksi. Esimerkiksi samanväriset viivat voidaan nähdä massana, esimerkiksi tavanomaista jälkeä se nähdään olutkana (engl. ground). Kahvia eli figuuri (engl. figure) erottaa taustasta väritään tai kuvioinnillaan jollain nämmä kohteen ja tausta siri elementtien. Alue lain (engl. area) mukaan pienempi kuvio suuremman pöytä muuttaa kuvan eriliseksi kahveksi.

Hahmolait auttavat katsojaa lukemaan viisuaalista viestä. Ne helpottavat yhteyksien ymmärtämistä ja tarkkauden osien pöytä sommittelusta.

Samankaltaisuus (engl. similarity)
Samankaltaiset tai väriset muodot luokitellaan yhtenäiseksi kokonaisuudeksi. Esimerkiksi samansävyiset muodot luokitellaan yhtenäiseksi kokonaisuudeksi, vaikka niiden väri on eri. Esimerkiksi kuvassa vasemman puolella on ryhmästä väriä riippumatta näiden värisyys on toinen näiden.

Läheisyys (engl. proximity)
Lähekkäin olevat muodot luokitellaan yhtenäiseksi kokonaisuudeksi. Näitä voivat olla esimerkiksi kaksikoko, mutta läheisyys yhdistää ne yksinäisyyksiä.

Yhteinen liike (engl. common fate)
Samansuuntaiset viivat luokitellaan yhtenäiseksi kokonaisuudeksi. Esimerkiksi kuvassa vasemman puolella on ryhmästä väriä riippumatta näiden värisyys on toinen näiden.

Jatkuvuus (engl. continuity)
Yhteinen viiva nähdään kuvana vaikka se risteää toisen elementin kanssa jos viivan jatkuvuus on jatkuvuutena.

Symmetria (engl. symmetry)
Symmetriset muodot luokitellaan yhtenäiseksi kokonaisuudeksi. Esimerkiksi kuvassa vasemman puolella on ryhmästä väriä riippumatta näiden värisyys on toinen näiden.

Välittömyys (engl. good shape)
Tavon lain mukaan meillä pyrkii hahmottamaan muodot yksinäisyyksiä ja symmetrisiä. Kalkkivärisiä koostuu tällaisia nähdään yhtenäisesti, koska meillä täydentää oikat jollain puuttavasta onta huolimatta kuvio nähdään yhtenäisesti olemassa summassa eikä pelkistää viivana.

Sulkevuus (engl. closure)
Selkeä tai liike selkeä viiva muodostaa kuvan. Tavon lain havainnollistaa kahdella osittain päällekkäisellä kuvalla. Joskus kytkeytyä oika sivupinnalla meillä pyrkii näkemään ne kaksina toisistaan kuvana eikä erillisiä viivana.

Yhteistyminen (engl. connectedness)
Toisoon koskettavat objektit luokitellaan yhtenäiseksi kokonaisuudeksi.

26 Tyhjä tila | Siri Strandberg Tyhjä tila | Siri Strandberg 27

Kuvio 19. Gestaltin hahmolait selittävä aukeama.

Värit

Käytännölliset värit olennainen osa suunnittelua ja niiden tarkoituksella käyttöä on mahdollista luoda mielen yhteyksiä, kiinnittää katsojan huomio ja herättää tunteita. Niillä saa myös luoda visuaalisesti eron visuaalisen identiteetin (Park 2007: 23). Värikontrasti helpottaa tunnistamista ja erottelua. Esimerkiksi taustan ja typografian välinen kontrasti tekee lukemisesta helppoa ja soveltuvaa.

Väriä käytetään värikontrasti värien välikäyttöä informaation välittämiseen. Esimerkiksi jos vihreä teksti käytetään punaisella taustalla, se voi olla helposti käytettävissä lukijalle, jos hän on punavärisokea. Myös liian kirkkaat värit voivat aiheuttaa jalkien käyttäjille liian jännittävää, jos hän on esim. uulimien keuhkojen kuvaa. Väriä käytetään myös värien käyttöä koskevat ohjeet määrittämään soveltuvuusdirektiivissä, joka tuli voimaan 2016 (soveltuvuusdirektiivi).

Värien käyttöä voi myös ilmentää tilaa. Kymmeniä väreillä soveltua tilaa tuntuu on suurempi kuin lämpimällä ja tummilla väreillä. Saman saa myös värien värikontrastilla. Suurilla kontrasteilla tilaa tuntuu olevan vähemmän kuin heikkolla kontrastilla. Kuvassa 10 muuttuja pöytä ovat punainen ja vihreä näitä vaikuttavat olevan olevan lämpimämpi, kun vihreä näitä oleva keltaisen ja valkeamman (Park 2007: 102).

Kuvio 11 värien värikontrasti hahmottava kuvio (Park 2007: 102)

30 Tyhjä tila | Siri Strandberg Tyhjä tila | Siri Strandberg 31

Kuvio 20. Väreistä kertova aukeama.

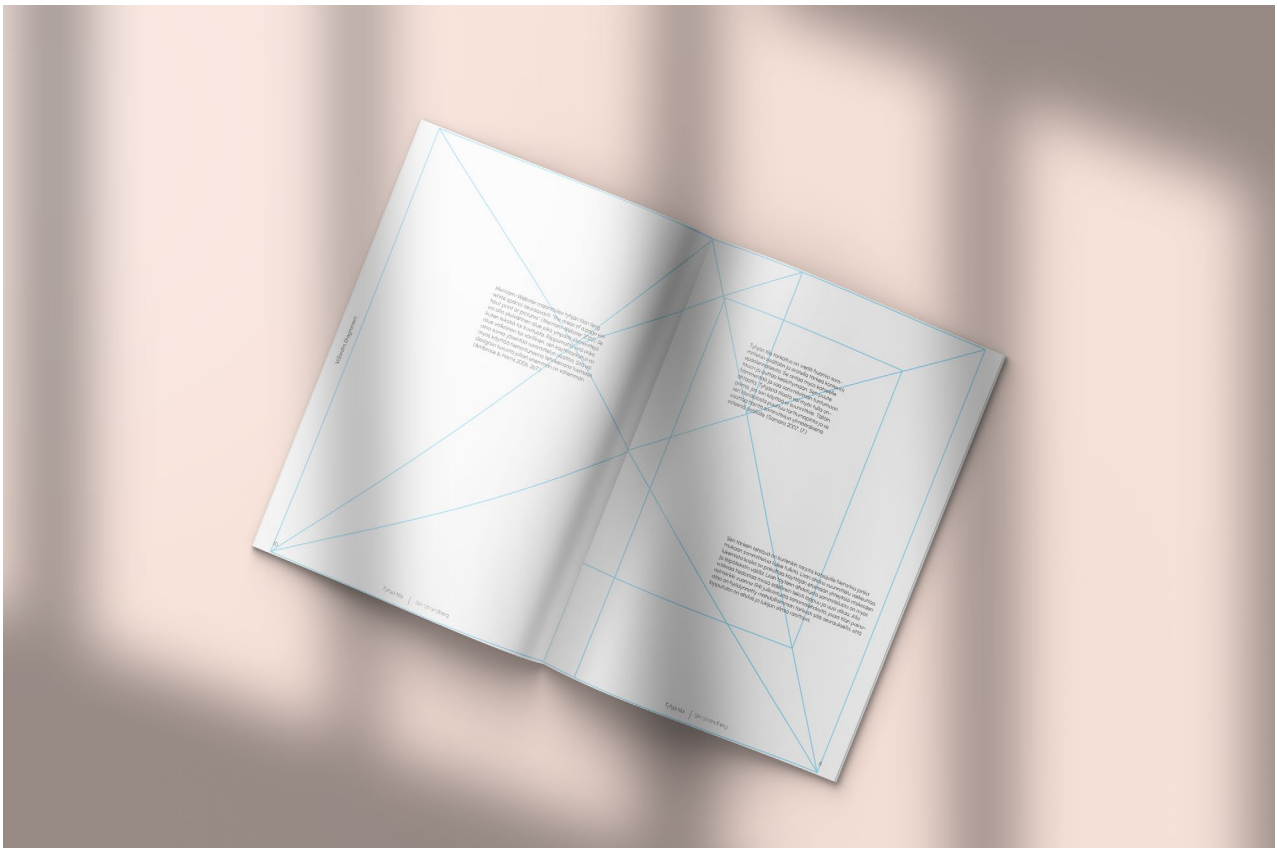
4.4 lopputulos

Lopullisesta zinestä tuli selkeä ja malliesimerkit toimivat hyvin. Työn taiteellisesta näkökulmasta johtuen, teoksesta ei tullut saavutettava, mutta siitä tuli selkeä ja kontrastit toimivat siinä hyvin. Käytetyt gridit olivat hyviä havainnollistamaan sommittelun tärkeyttä, mutta ne toimivat lähinnä silmän apuna etäisyyksien hahmottamisessa.

Selkeät otsikkohierarkiat ja yksinkertainen väripaletti toimivat hyvin. Lopputulos erosi alkuperäisistä luonnoksista, koska zinen sisältö muuttui taiton edetessä, mutta lopullinen versio oli käytännöllisempi kuin pelkkä idealuonnos.

Zineä taitettaessa lopputuloksesta tuli näyttävämpi, kun tarkoituksena ei ollut täyttää koko sivua. Pääpaino siirtyi sisällölle, kun pyrittiin välttämään turhaa koristelua ja tekstiä käsiteltiin sommitteluelementtinä. Aiemmin tyhjiin kohtiin tuli sisällön kannalta liikaa epäolennaisia elementtejä, jolloin hierarkia kärsi ja sommitelmasta tuli liian ahdas.

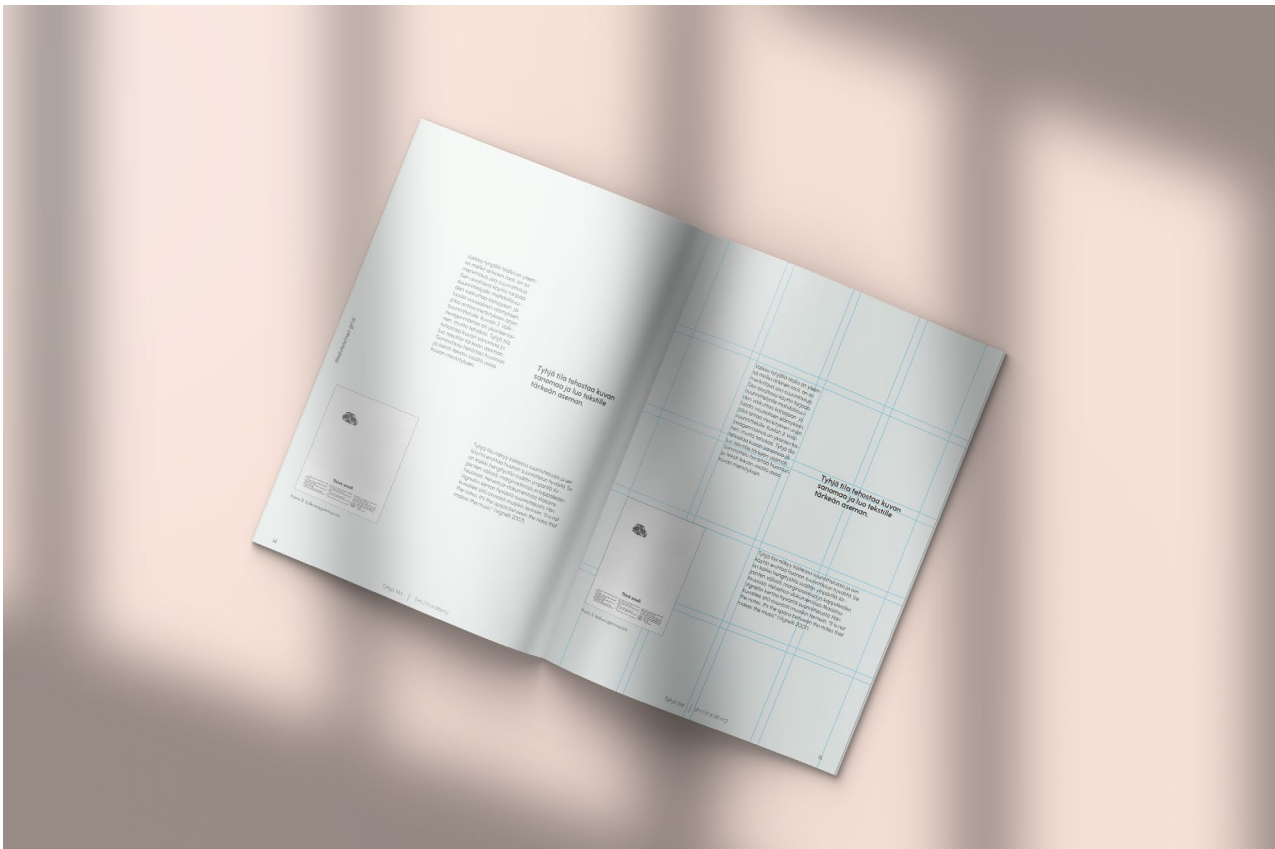
Koska zinen painamiseen ei jäänyt aikaa, tehtiin muutamasta aukeamasta mocupit eli näköisversiot havainnollistamaan lopputulosta.

Kuvio 21. Mocup lopullisesta taitosta.

Kuvio 22. Mocup lopullisesta taitosta.

Kuvio 23. Mocup lopullisesta taitosta.

5 Loppusanat

Aloittaessani työskentelyn pohdin mitä välineitä tyhjään tilan käyttöön vaaditaan. Riittääkö siihen vain hyvä sommittelu ja tarpeeksi pieni sisältö? Taittaja ei kuitenkaan usein voi säädellä tekstin määrää, ja monesti asiakastoissa kaikki informaatio halutaan mahdollisimman pieneen tilaan. Tästä johtuen tilan puute iskee usein, ja kaiken mahduttaminen pieneen tilaan aiheuttaa sen, että tyhjää tilaa ei jää kovinkaan paljon. Sitä saattaa olla vain riviväleissä ja marginaaleissa. Varsinkin jos tuote painetaan, on kustannussyistä kiusaus saada sisältö mahdollisimman harvoille sivuille. Syynä voivat myös olla ekologiset lähtökohdat, koska sivujen painaminen, joissa on vain muutama lause, saattaa tuntua materiaalien tuhlaamiselta.

Nykyisen digitaalisen sisällön aikakautena painotuotteet ovat entistä harvinaisempia ja tämä johtuu paljolti kustannus kysymyksistä. Digitaalinen julkaisu on paljon halvempaa, kuin painotuotteiden ja mahdolliset virheet on helppo korjata julkistamisen jälkeen. Saavutettavuusdirektiivin ansiosta sisältö on myös suuremman yleisön käytettävissä. Myös tyhjä tila voi olla suuremmassa osassa silloin, kun sivumäärä ei tarvitse rajata budjetin takia.

Opinnäytetyötä tehdessäni opin, että taiteellisen arvon lisäksi tyhjää tilaa käytetään kaikesa suunnittelussa erottamaan sisällöt toisistaan ja helpottamaan katseen ohjaamista. Eli, vaikka kyseessä ei olisi taideprojekti, niin tyhjä tila pitää olla kaikissa töissä läsnä oli se sitten digitaalinen julkaisu tai painotuote. Tämä on tärkeää muistaa ja sen käytöstä kannattaa tehdä automaattista. Hyvän suunnittelun pitäisi kuitenkin olla huomaamatonta ja vaikuttaa siltä, kuin suunnittelua ei olisi juurikaan tehty.

Koen, että tutustuin suunnittelun pääelementteihin, mutta niitä olisi voinut myös tutkia perusteellisemmin. Aihe on mielenkiintoinen ja siinä riittää tutkimista. Kuvan suhdetta ja merkitystä tyhjään tilaan olisi voinut vielä pohtia, koska sen osuus jäi pois tästä opinnäytetyöstä. Kaiken kaikkiaan tutkittavaa löytyisi vielä aiheesta, mutta käytettyyn aikaan nähden lopputulos oli hyvä ja pyrin tutkimaan aihetta lisää tulevaisuudessa.

Lähteet

Bigman, Alex 2011. History of the design grid.

<<https://99designs.com/blog/tips/history-of-the-grid-part-1/>>(luettu 27.3.2022)

Hustwit, Gary 2007. Helvetica. 4.29 min. katsottavissa osoitteesta:

<https://www.ohyouprettythings.com/helvetica>. Swiss Dots Veer. 80.00.

Laine, Anne 2004. Hahmolait käytettävyyden parantajina. LuK-tutkielma, Jyväskylän yliopisto: tietotekniikan laitos <<http://www.mit.jyu.fi/opetus/opinnayte/LuK/Hahmolait/>>

(Luettu 30.4.2022)

Merriam-Webster.com Dictionary

<<https://www.merriam-webster.com/dictionary/white%20space>> (luettu 21.3.2022)

Park, Ji Yong 2007. Visual Communication in Digital Design. YoungJin.com Inc: Seoul

Puhalla, Dennis 2011. Design Elements, Form and Space: A Graphic Style Manual for Understanding Structure and Design: Quarto Publishing Group USA

Saavutettavuusdirektiivi.fi <<https://saavutettavuusdirektiivi.fi/mita-on-saavutettavuus/>>

(luettu 6.3.2022)

Saavutettavasti.fi. Luettavissa osoitteesta.

<<https://www.saavutettavasti.fi/kuva-ja-aani/kuvat/>>(luettu 5.3.2022)

Samara, Timothy 2007. Design Elements: a Graphic Style Manual. Beverly: Rockport Publishers

Samara, Timothy 2002. Making and breaking the grid: a layout design workshop. Cloucester: Rockport Publishers

Strizver, Ilene 2018. Legibility and Readability: What's the Difference?

<<https://creativepro.com/legibility-and-readability-whats-the-difference/>>

(luettu 1.4.2022)

Kuvalähteet

Kuvio 1. Applen mainos. Think Different: Evaluating an Advertisement Assignment.

Luettavissa osoitteessa

<https://usu.instructure.com/courses/529969/assignments/2619661> (luettu 21.3.2022)

Kuvio 2. Sanomalehden etusivu vuodelta 1941. bgfont: old newspaper, texture

newspaper, background, old newspaper background. bgfons.com/download/2815

(luettu 14.3.2022)

Kuvio 3. Volkswagen mainos. Using white space in your website.

<https://thepridhamgroup.com/using-whitespace-in-your-website/> (luettu 14.3.2022)

Kuvio 4. kultainen leikkaus. Kultainen leikkaus valokuvaajan apuna.

luettavissa osoitteessa <https://aalho.fi/kultainen-leikkaus-valokuvaus/>

(luettu 30.3.2022)

Kuvio 5. Tyyllitelty sommitelma. Pinterest.

<https://www.pinterest.com/pin/588564245044033988/> (luettu 20.3.2022)

Kuvio 6. Villardin diagrammi uudelleen piirrettynä. History of the grid: part 1.

<https://99designs.com/blog/tips/history-of-the-grid-part-1/> (luettu 30.3.2022)

Kuvio 7. Columni gridi uudelleen piirrettynä. Samara, Timothy 2007. Design Elements: a Graphic Style Manual. Beverly: Rockport Publishers

Kuvio 8. Modulaarinen gridi uudelleen piirrettynä. Samara, Timothy 2007.

Design Elements: a Graphic Style Manual. Beverly: Rockport Publishers

Kuvio 9. Romanssin, Nicholas 2021. The Principles & Elements Of Graphic Design. Esimerkki tyhjän tilan käytöstä. Luettavissa osoitteessa

<https://nicholasromanakis.com/blog/the-principles-and-elements-of-graphic-design/>

(luettu 14.3.2022)

Kuva 10. Hegde, Praktik 2017. Importance of White Space in Design. Esimerkki välistyksen vaikutuksesta. Luettavissa osoitteessa

<https://blog.prototypr.io/importance-of-white-space-in-design-5a40c0e65bfd>

(luettu 14.3.2022)

Kuvio 11. Ahtaasti taitettu artikkeli <<https://www.pinterest.com/pin/369013763201141602/>>

(luettu 7.3.2022)

Kuvio 12. Väriympyrät. Samara, Timothy 2007. Design Elements: a Graphic Style Manual. Beverly: Rockport Publishers.

Kuvio 13. värien tilavuutta havainnollistava kuvio. Park, Ji Yong 2007. Visual Communication in Digital Design. YoungJin.com Inc: Seoul

Liitteet

Valmis zine

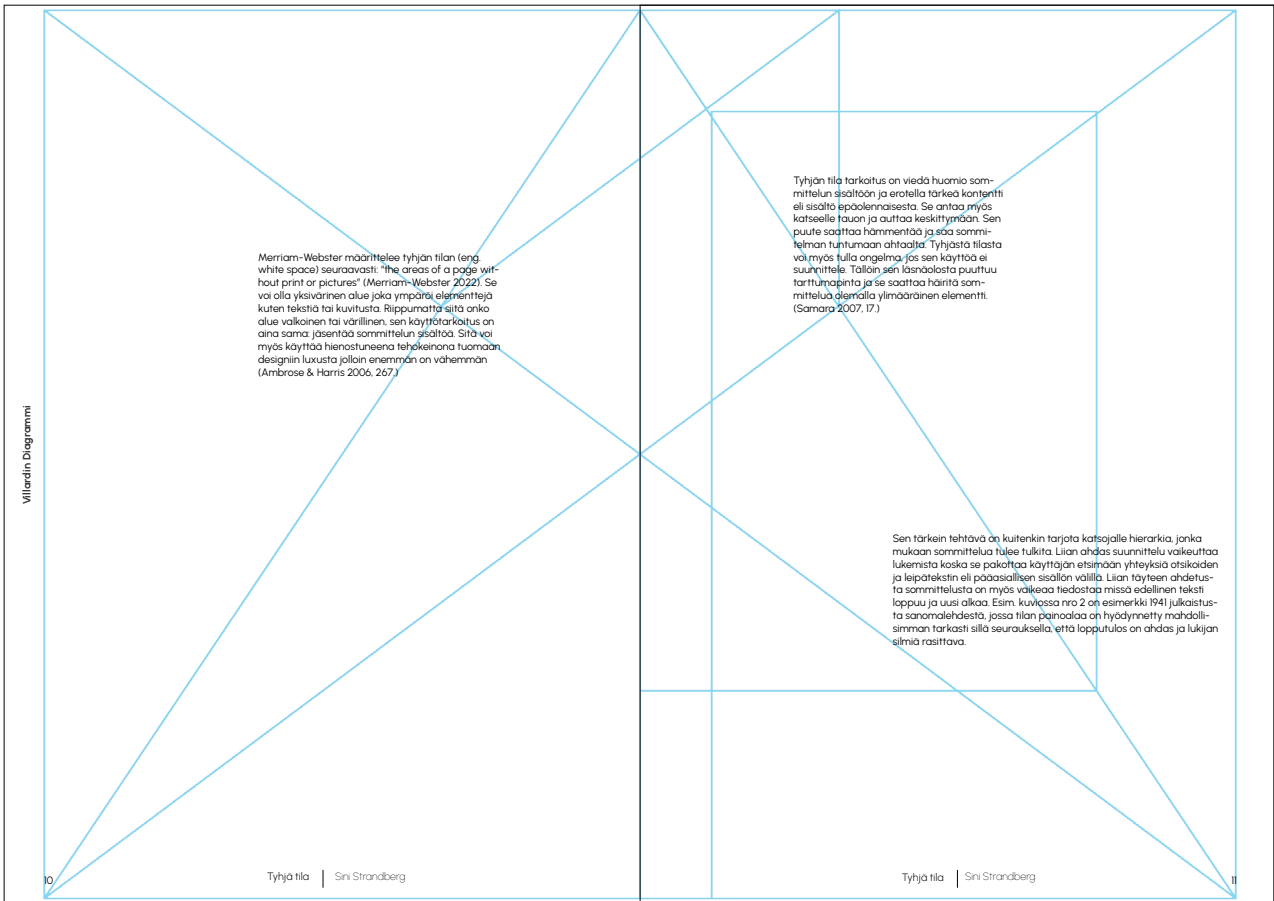
SISÄLLYS	
Mitä on tyhjä tila?	7
Tyhjän tilan käyttö suunnittelussa	6
Gridit	11
Tyhjän tilan hyödyntäminen	14
Luettavuus ja luotettavuus	17
Saavutettavuus	17
Gestaltin hahmolait	18
Värit	22

Mitä on tyhjä tila?

Merriam-Webster määrittelee tyhjän tilan (eng. white space) seuraavasti: "the areas of a page without print or pictures" (Merriam-Webster 2022). Se voi olla yksivärinen alue joka ympäröi elementtejä kuten tekstiä tai kuvitusta. Riippumatta siitä onko alue valkoinen tai värillinen, sen käyttötarkoitus on aina sama: jäsentää sommittelun sisältöä. Sitä voi myös käyttää hienostuneena tehokkeina tuomaan designiin luksusta jolloin enemmän on vahemmän (Ambrose & Harris 2006, 267.)

Tyhjän tila tarkoitus on viedä huomio sommittelun sisältöön ja erotella tärkeä kontentti eli sisältö epäoleellisesta. Se antaa myös katsojalle tauon ja auttaa keskittymään. Sen puute saattaa hämmäntää ja saa sommittelman tuntumaan ahtaalta. Tyhjistä tilasta voi myös tulla ongelma, jos sen käyttöä ei suunnittele. Tällöin sen läsnäolo puuttuu tärkkimäpöytä ja se saattaa häiritä sommitelua oleamalla ylimääräinen elementti. (Samara 2007, 17.)

Sen tärkein tehtävä on kuitenkin tarjota katsojalle hierarkia, jonka mukaan sommitelua tulee tulkita. Lian ahdas suunnittelu vaikeuttaa lukemista koska se pakottaa käyttäjän etsimään yhteyksiä otsikoiden ja leipätekstin eli pääsisällisen sisällön välillä. Lian täyteen ahdetusta sommitelusta on myös vaikeaa hiedostaa missä edellinen teksti loppuu ja uusi alkaa. Esim. kuviossa nro 2 on esimerkki 194) julkaistusta sanomalehdessä, jossa tilan painoa on hyödynnetty mahdollisimman tarkasti sillä seurauksella, että lopputulos on ahdas ja lukijan silmiä rasittava.

Vaikka tyhjällä tilalla on yleensä melko arkinen rooli, on se merkittävä osa suunnittelua. Sen oivaltava käyttö tarjoaa suunnittelijalle mahdollisuuden vaikuttaa katsojaan ja luoda visuaalisen elämyksen, joka antaa merkityksen arjen suunnittelulle. Kuvion 3 Volkswagenmainos on yksinkertainen, mutta tehokas. Tyhjä tila tehostaa kuvan sanomaa ja luo tekstille tärkeän aseman. Sommitelu herättää huomion ja teksti tekstin sisältö avaa kuvan merkityksen.

Tyhjä tila tehostaa kuvan sanomaa ja luo tekstille tärkeän aseman.

Kuvio 3 Volkswagenmainos.

Tyhjä tila näkyy kaikessa suunnittelussa ja sen käyttö erottaa huonon suunnittelun hyvästä. Se on kaikki hengitystilaa sisällön ympärillä: Kirjainten välissä, marginaaleissa ja kappaleiden tauoissa. Helvetica-dokumentissa Massimo Vignelli kertoo hyvästä suunnittelusta. Hän kuvailee sitä osuvasti musiikin termein. "It is not the notes. It's the space between the notes that makes the music" (Vignelli 2007).

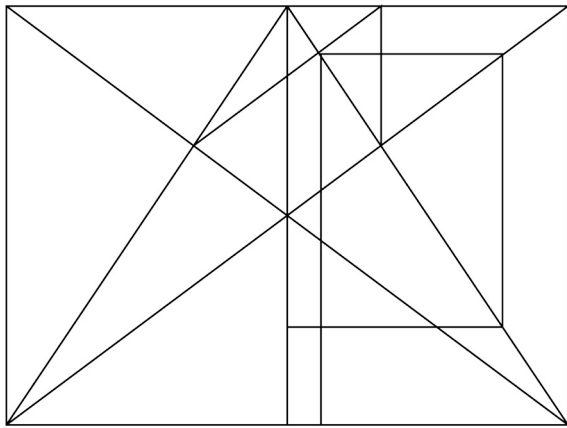
Vaikka tyhjällä tilalla on yleensä melko arkinen rooli, on se merkittävä osa suunnittelua. Sen oivaltava käyttö tarjoaa suunnittelijalle mahdollisuuden vaikuttaa katsojaan ja luoda visuaalisen elämyksen, joka antaa merkityksen arjen suunnittelulle. Kuvion 3 Volkswagenmainos on yksinkertainen, mutta tehokas. Tyhjä tila tehostaa kuvan sanomaa ja luo tekstille tärkeän aseman. Sommitelu herättää huomion ja teksti tekstin sisältö avaa kuvan merkityksen.

Tyhjä tila tehostaa kuvan sanomaa ja luo tekstille tärkeän aseman.

Kuvio 3 Volkswagenmainos.

Tyhjä tila näkyy kaikessa suunnittelussa ja sen käyttö erottaa huonon suunnittelun hyvästä. Se on kaikki hengitystilaa sisällön ympärillä: Kirjainten välissä, marginaaleissa ja kappaleiden tauoissa. Helvetica-dokumentissa Massimo Vignelli kertoo hyvästä suunnittelusta. Hän kuvailee sitä osuvasti musiikin termein. "It is not the notes. It's the space between the notes that makes the music" (Vignelli 2007).

Kuvio 6. Villardin diagrammi uudelleen piirrettyinä lähteen pohjalta (Bigman 2013)

Gridit

Gridi eli taitossa käytettävä apuruudukko on taittoajelmissa helpottamassa tekstin ja kuvien asettelua. Hyvässä taitossa taiton kaikki osat ovat linjassa fassisina nähden eikä siihen välttämättä kiinnitä erityistä huomiota. Gridin käyttö tekee sisällön jäsenytystä helpompaa ja nopeampaa, koska taittoajan ei tarvitse silmäääräisesti mitalla tekstikappaleiden välisiä eroja. Se toimii myös ohjenuorana sisällön sijoittelulle. Tärkeä sisältö kannattaa sijoittaa taitossa kohtaan, johon katse hakeutuu ensimmäisenä ja jolloin gridejä käytetään juuri tähän tarkoitukseen.

Ensimmäistä kertaa gridiä käytettiin sommitelun apuvälineenä ja 1300-luvulla, kun arkkitehti Villard De Honnecourt keksi jakaa aukeaman taiton erikokoisiin kolmioihin. Tämä Villardin diagrammi (Kuvio 6.) on edelleen hyvä apuväline esimerkiksi kirjankansien sommiteluun. Kohta, jossa viivat risteävät on hyvä paikka sijoittaa tärkeä sisältö, koska katse hakeutuu ensimmäisenä tähän pisteeseen. Gridi toimii ikään kuin ohjenuorana sommitelussa ja helpottaa taittoajan työtä. Gridistä voi myös tarkoituksellisesti poiketa ja se voi olla hyvä tehokeino. (Bigman 2013.)

Gridien käyttö yleisty, kun sveitsiläisten koukkurita alkoi kehittää modernia taitto-suunnittelua kaksojymmenttöluulla (Bigman 2013.) sen jälkeen sommittelua helpottamaan on keksitty erilaisia gridejä kuten modulaarinen gridi, kolmimi gridi ja hierarkkinen gridi. Nämä auttavat jaksamaan tilan esiin, jolloin sisällön ja tyhjän tilan suhdetta on helpompi hallita. Kolumni gridi (Kuvio 7.) on näistä yleisesti käytetyin koska sitä käytetään kaikkien monipalstaisten tekstien taittamassa esimerkiksi aikakauslehdissä. Modulaarinen gridi (Kuvio 8.) on hyvä apuväline taiteellisempiin projekteihin kuten julisteiden tekoon. Hierarkkinen gridi näkee paljon nettisivujen pohjana.

Kaikista mainituista gridi malleista löytyy lukemattomia versioita ja niitä voi myös käyttää yhdessä. Gridejä käytettäessä hyvä apuväline on myös riviteksti, joka on apuvälineä tekstille. Sen avulla kaikki teksti saadaan pakotettua samaan riviväliin keskenään. Selkeyttävää tilaa tuo myös marginaalit, jotka näkyvät kuvioissa 7 ja 8.), jotka helpottavat sisällön erottamista taustasta

Kultainen leikkaus

Kuvio 6. Villardin diagrammi uudelleen piirrettyä lähteen pohjalta (Bigman 2013)

Gridin käyttö tekee sisällön jäsentelystä helpompaa ja nopeampaa

18 Tyhjä tila | Sini Strandberg

Gridit

Gridi eli taatossa käytettävä apuruudukko on taittojen ja tekstien helpottamassa tekstin ja kuvien asettelua. Hyvässä taatossa taiton kaikki osat ovat jljassa toisinsa nähden eikä siihen vaikuttamatta kunnolla erityisiä huomioita. Gridin käyttö tekee sisällön jäsentelystä helpompaa ja nopeampaa, koska taittojen ei tarvitse silmämääräisesti mitallia tekstikappaleiden välisiä eroja. Se toimii myös ohjenuorana sisällön sijaitulle. Tärkeä sidosiä kantaa sija sija taatossa kaikkiaan, johon katse hakeutuu ensimmäisenä ja johon gridit käytetään juuri tähän tarkoitukseen.

Ensimmäistä kertaa gridit käytettiin suunnittelun apuvälineenä ja 1300-luvulla, kun arkkitehti Villard De Honnecourt keksi jakaa gukeaman taiton erikokoisiin kolmioihin. Tämä Villardin diagrammi (Kuvio 6) on edelleen hyvä apuväline esimerkiksi kirjankansien suunnitteluun. Kahta, jossa viivat risteyvät on hyvä paikka sijoittaa tärkeä sisältö, koska katse hakeutuu ensimmäisenä tähän pisteeseen. Gridi toimii ikään kuin ohjenuorana suunnittelussa ja helpottaa taittojen työtä. Gridistä voi myös tarkoituksellisesti poiketa ja se voi olla hyvä tehokeino. (Bigman 2013)

Gridien käyttö yleisty, kun sveitsläisten koulukunta alkoi kehittää modernia taitto-suunnittelua kokosivunmentaliteetillä (Bigman 2013) sen jälkeen suunniteltua helpottamaan on keksitty erilaisia gridiä kuten modulaarinen gridi, kolmuni gridi ja hierarkkinen gridi. Nämä auttavat jakamaan tilan osiin, jolloin sisällön ja tyhjän tilan suhdetta on helpompi hallita. Kolmuni gridi (Kuvio 7) on näistä yleisesti käytetyin koska sitä käytetään kaikkien monipalstaisten tekstien taittamisessa esimerkiksi aikakauslehdissä. Modulaarinen gridi (Kuvio 8) on hyvä apuväline taiteellisempiin projekteihin kuten julistusten tekoon. Hierarkkinen gridi näkee paljon nettisivujen pohjana.

Kaikkista mainituista gridi malleista löytyy lukemattomia versioita ja niitä voi myös käyttää yhdessä. Gridiä käytettäessä hyvä apuväline on myös rivivälikötiä, jotka apuvälineistöille. Sen avulla kaikki teksti saadaan pakotettua samaan rivivälän keskeään. Selkeyttävää tilaa tuo myös marginaalit, jotka (näkyy kuvissa 7 ja 8), jotka helpottavat sisällön erottamista taustasta.

19 Tyhjä tila | Sini Strandberg

Tyhjän tilan hyödyntäminen

Mitä työkaluja suunnittelijalla on?

Tyhjän tilan hyödyntämiseksi on tunnettava osiot, joista taitto (engl. layout) koostuu. Taitolla tarkoitetaan tässä tapauksessa tekstin sekä visuaalisten elementtien suunnittelu luottavaan ja mielenkiintoiseen muotoon. Henkilöä, joka tämän prosessin tekee kutsutaan taittajaksi. Yleensä taatossa on sisältö, joka voi koostua teksteistä, kuvista, kuvioista ja taustasta. Näiden järjestämiseen järjestyksellisesti kokonaisuudeksi on keksitty ohjeita ja apuvälineitä. Suunnittelu on tapo järjestää sisältö aksiaalitehtiselle pinnalle. Apuvälineinä taittoja voi käyttää gridiä ja hahmotteja. Myös hierarkia on sisällön kannalta tärkeää ja tähän voi vaikuttaa väreillä ja sopivilla kirjaintyyppi valinnoilla.

Esittelen seuraavissa kappaleissa muutamia suunnittelijoille olennaisia työkaluja ja niiden tärkeyttä hyvän taiton tekemisessä. Aavaan myös käyttämäni termejä ja niiden historiaa pienimuotoisesti.

Suunnittelu

Hyvä suunnittelu tarvitsee tyhjää tilaa, mutta se on myös osien summa. On lähdettävä liikkeelle perusasioista eli mittasuhteista ja tilan jakamisesta. Hyvä suunnittelu ohjaa katsojan huomion oikeaan paikkaan ja auttaa erottamaan olennaisen sisällön epäolennaisesta.

Columnni gridi

Tunnetuin suunnittelun liitetty termi on kultainen leikkaus (Kuvio 4), joka on tapo jakaa suunnittelun osiin niin että suunnitelman pienin osa on samankokoinen suhteessa sen suurimpaan osaan. Matemaattinen kaava tälle on 1.618. Tämä "jumaallinen suhde" esiintyy usein luonnossa ja sitä on käytetty arkkitehtuurissa ja taiteessa sen keksimistä lähtien. Sen juuret ovat antiikin kreikassa kuten myös Fibonaccin numerosarja, johon se usein yhdistetään. Lukujonon seuraava numero on kahden edellisen numeron summa. Lukujonon edetessä se lähestyy kultaisen leikkauksen suhdetta ja sen raja-arvo on sama kuin kultaisessa leikkauksessa. Estetiikkakäsityksemme perustuu paljolti näihin lukuihin ja ihmistä, jonka kasvat noudattavat näitä mittasuhteita pidetään kauniina. (Puhalla 2011, 116.)

Suunnittelussa voi käyttää myös monia muita mittasuhteita, kuten jakaa pinta-ala yhdeksään samankokoiseen osaan. Tässä suunnittelussa ensisijainen sisältö on aseteltu kuvan keskispäteen viereen, eikä itse kuvan keskellä. Näin suunnitelma on huomiotu herättävä ja dynaaminen. (Bigman 2013.) Vastaavasti keskellä kuvaa oleva sisältö on harmoninen, mutta passiivinen. Sopiva suunnittelu on valittava niin, että se tukee sisältöä ja sanomaa. Harmoninen suunnittelu ei kuitenkaan automaattisesti tarkoita tylyä. Esimerkiksi kuvio 5 on symmetrinen kompositio, joka on vakaa ja esteettinen, mutta silti mielenkiintoinen. Samankaltaiset elementit toistuvat ja luovat silmälle polun, jota seurata. Teoksessa ei ole yhtä ainoaa keskipistettä vaan elementit ovat samanarvoisia.

Suunnittelun tarkoituksena on myös erottaa toisistaan positiivinen ja negatiivinen tila. Positiiviseksi tilaksi hahmotetaan kohdat, joissa on suunnitelman sisältö ja negatiivinen tila on niin sanottu tyhjä. Tämä asettelu auttaa katsojaa hahmottamaan sisällön luoden sille selkeän hierarkian ja viestin. (Samara 2007, 37.)

Kuvio 4 Kultainen leikkaus (Puhalla 2011)

Kuvio 5. Tyylitelty suunnitelma (Pinterest nd)

20 Tyhjä tila | Sini Strandberg

Tyhjän tilan hyödyntäminen

Mitä työkaluja suunnittelijalla on?

Tyhjän tilan hyödyntämiseksi on tunnettava osiot, joista taitto (engl. layout) koostuu. Taitolla tarkoitetaan tässä tapauksessa tekstin sekä visuaalisten elementtien suunnittelu luottavaan ja mielenkiintoiseen muotoon. Henkilöä, joka tämän prosessin tekee kutsutaan taittajaksi. Yleensä taatossa on sisältö, joka voi koostua teksteistä, kuvista, kuvioista ja taustasta. Näiden järjestämiseen järjestyksellisesti kokonaisuudeksi on keksitty ohjeita ja apuvälineitä. Suunnittelu on tapo järjestää sisältö aksiaalitehtiselle pinnalle. Apuvälineinä taittoja voi käyttää gridiä ja hahmotteja. Myös hierarkia on sisällön kannalta tärkeää ja tähän voi vaikuttaa väreillä ja sopivilla kirjaintyyppi valinnoilla.

Esittelen seuraavissa kappaleissa muutamia suunnittelijoille olennaisia työkaluja ja niiden tärkeyttä hyvän taiton tekemisessä. Aavaan myös käyttämäni termejä ja niiden historiaa pienimuotoisesti.

Suunnittelu

Hyvä suunnittelu tarvitsee tyhjää tilaa, mutta se on myös osien summa. On lähdettävä liikkeelle perusasioista eli mittasuhteista ja tilan jakamisesta. Hyvä suunnittelu ohjaa katsojan huomion oikeaan paikkaan ja auttaa erottamaan olennaisen sisällön epäolennaisesta.

Tunnetuin suunnittelun liitetty termi on kultainen leikkaus (Kuvio 4), joka on tapo jakaa suunnittelun osiin niin että suunnitelman pienin osa on samankokoinen suhteessa sen suurimpaan osaan. Matemaattinen kaava tälle on 1.618. Tämä "jumaallinen suhde" esiintyy usein luonnossa ja sitä on käytetty arkkitehtuurissa ja taiteessa sen keksimistä lähtien. Sen juuret ovat antiikin kreikassa kuten myös Fibonaccin numerosarja, johon se usein yhdistetään. Lukujonon seuraava numero on kahden edellisen numeron summa. Lukujonon edetessä se lähestyy kultaisen leikkauksen suhdetta ja sen raja-arvo on sama kuin kultaisessa leikkauksessa. Estetiikkakäsityksemme perustuu paljolti näihin lukuihin ja ihmistä, jonka kasvat noudattavat näitä mittasuhteita pidetään kauniina. (Puhalla 2011, 116.)

Kuvio 4 Kultainen leikkaus (Puhalla 2011)

Kuvio 5. Tyylitelty suunnitelma

21 Tyhjä tila | Sini Strandberg

Gestaltin hahmolait

Gestalt periaatteet jatka suomeksi tunnetuina hahmolakeina kehitti Max Wertheimer vuonna 1910. Gestalt on saksaa ja tarkoittaa muotoa. Nämä lain helpottavat yhteyksien hahmottamista ja auttavat katsojaa erottamaan taustan ja sisällön toisistaan (Park 2007).

Hahmolait auttavat luomaan järjestystä ja jäsentävät sisältöä. Ryhmittelyä lakeja on neljä: samankaltaisuus, läheisyys, valiomuotoisuus ja symmetria. Muita lakeja ovat myös yhteinen liike, yhteenliittyminen, sulkeutuvuus ja jatkuvuus. Tässä kuvassa esittelen ne lyhyesti. Lähteenä käytän Anna Laineen LUK-tutkimaa. Hahmolait käytettyvyyden parantajina.

Modulaarinen gridi

Samankaltaisuus (engl. similarity)

Samankaltaiset tai väriset muodot mietetään yhteenkuuluviksi. Esimerkiksi samassa sommitelmassa olevat samankaltaiset muodot mietetään vaikkakin samaan ryhmään vaikka riippumatta niiden etäisyydestä toisistaan.

Läheisyys (engl. proximity)

Lähekkäin olevat muodot mietetään yhteenkuuluviksi. Nämä voivat olla erilaisia keskenään, mutta läheisyys yhdistää ne yhdeksi ryhmäksi.

Symmetria (engl. symmetry)

Symmetria liittyy toisistaan peltoavat osat yhdeksi kokonaisuudeksi. Symmetriset kuvat vetoavat esteettikkään ja se toimii parhaiten yksinkertaisilla geometrisilla kuvilla.

Valiomuotoisuus (engl. good shape)

Tämän lain mukaan mieli pyrkii hahmottamaan muodot yksinkertaisia ja symmetrisinä. Katkoviivoista koostuva tähtikuvio nähdään yhtenäisenä, koska mieli täydentää aukot jolloin puuttavista osista huolimatta kuvio nähdään yhtenäisenä osiensa summana eikä pelkastaa viivoina.

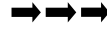

Tärkeitä seikkoja ovat myös kahteen erottaminen taustasta. Samankaltaiset elementit mietetään yhtenäiseksi kokonaisuudeksi. Esimerkiksi samanväriset viivat voidaan nähdä alustana (eng. ground). Kahde eli figuuri (eng. figure) eroaa taustasta väriltään tai kuvionnitään jolloin näemme kahteen ja tausta eri elementteinä. Alue lain (eng. area) mukaan pienempi kuvio suuremman päällä muuttaa kuvio erillisiksi kahteeksi.

Hahmolait auttavat katsojaa lukemaan visuaalista viestiä. Ne helpottavat yhteyksien ymmärtämistä ja tärkeiden asioiden poimimista sommitelusta.

Yhteinen liike (engl. common fate)

Samaan nopeudella samaan suuntaan liikkuvat objektit mietetään ryhmäksi.

Jatkuvuus (engl. continuity)

Yhtenäisen viiva nähdään kuviona vaikka se risteää toisen elementin kanssa jos viivan jatkuvuus on yhdenmukaista.

Sulkeutuvuus (engl. closure)

Suljettu tai lähes suljettu viiva muodostaa kuvion. Tämän voi havainnollistaa kahdella osittain päällekkäisillä kuvilla. Vaikka kyseessä olisi viivapiirros mieli pyrkii näkemään ne kahtena täydellisenä kuviona eikä erillisinä viivoina.

Yhteenliittyminen (engl. connectedness)

Toisiaan koskettavat objektit mietetään liittyvät yhteen.

Modulaarinen gridi

Läheisyys

Yhteenliittyminen

Samankaltaisuus

Jatkuvuus

Yhteinen liike

Sulkeutuvuus

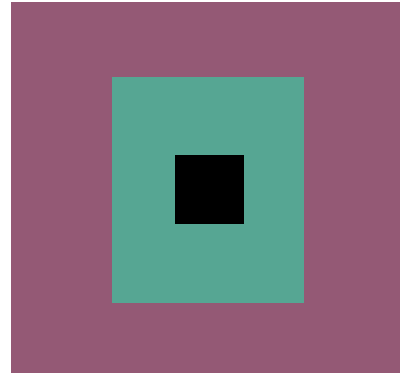
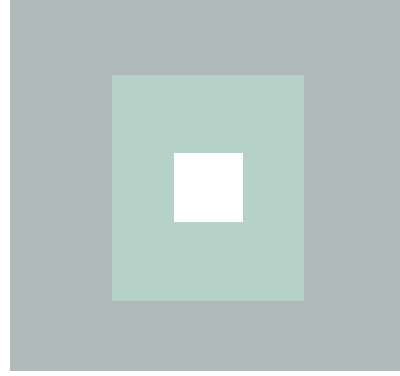
Valiomuotoisuus

Värit

Korostusvärit ovat oleellinen osa suunnittelua ja niiden taitavalta käytöllä on mahdollista luoda mielen yhteyksiä, kiinnittää katsojan huomio ja herättää tunteita. Niillä saa myös luotua objekteille oman visuaalisen identiteetin. (Park 2007, 23.) Värikontrastit helpottavat tunnistamista ja erottelua. Esimerkiksi taustan ja typografian selkeä kontrasti tekee lukemisesta helppoa ja saavutettavaa.

Väärälaiset värikontrastit voivat vaikeuttaa informaation välittämistä. Esimerkiksi jos vihreää tekstiä käytetään punaisella taustalla saattaa se vaikeuttaa käyttäjän lukukokemusta jos hän on punavihersielä. Myös liian kirkkaat värit voivat aiheuttaa jallekin käyttäjille liikaa jännitettä, jos hän on esim. autismin kirpoon kuuluva persoona. Nämä värien käyttöä koskevat ohjeet määritellään saavutettavuusdirektiivissä, joka tuli voimaan 2019. (saavutettavuusdirektiivi.fi.)

Värien käytöllä voi myös ilmentää tilaa. Kylmillä vaaleilla sävyillä tilan tuntu on suurempi kuin lämpimillä ja tummilla sävyillä. Saman saa myös aikaiseksi värikontrasteilla. Suurilla kontrasteilla tilaa tuntuu olevan vähemmän kuin hillitymmillä kontrasteilla. Kuviossa 10, mustalla pohjalla olevat punainen ja vihreä neliö vaikuttavat olevan olevan lähempänä, kuin vihreällä pohjalla oleva keltainen ja valkoinen neliö. (Park 2007, 102.)

Kuvia 11 värien tilavuutta havainnollistava kuvio (Park 2007, 102)